

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

BRÜKSEL TÜZÜĞÜ BAĞLAMINDA DERDESTLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Alper AKGÜL**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Vahit DOĞAN**

Ankara- 2011

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

BRÜKSEL TÜZÜĞÜ BAĞLAMINDA DERDESTLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Alper AKGÜL**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Vahit DOĞAN**

Ankara- 2011

ONAY

Alper AKGÜL tarafından hazırlanan “*Brüksel Tüzüğü Bağlamında Derdestlik*” başlıklı bu çalışma, 19/08/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Özel Hukuk / Devletler Özel Hukuku* dalında *Yüksek Lisans Tezi* olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Vahit DOĞAN

Üye

Doç. Dr. F. Bilge TANRIBİLİR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Münci ÇAKMAK

ÖNSÖZ

Milletlerarası Özel Hukuk alanını yeknesaklaştırma çalışmaları Avrupa Birliği içerisinde uzun süredir devam etmektedir. Bu bağlamda, *“Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair, 22 Aralık 2000 tarih ve 44/2001 sayılı Avrupa Topluluğu Konsey Tüzüğü”* Avrupa Medeni Usul Hukukunun yeknesaklaştırma çalışmalarının en önemli adımlarından birisi olarak tasarlanmıştır. Söz konusu düzenlemeye gelinceye kadar sırasıyla, *“Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Brüksel Sözleşmesi”*, *“Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lugano Sözleşmesi”* tüzüğün konusuna ilişkin boşluğu doldurmuştur.

Bu çalışmada, öncelikle derdestlik kurumunu incelenmiş, devamında Brüksel Tüzüğü’nün oluşumuna kadar geçen süreçteki hukuki düzenlemeler incelenmiştir. Nihai olarak Brüksel Tüzüğü’nde derdestliğe ilişkin hükümler ve bunların Avrupa Toplulukları Adalet Divanı kararlarında nasıl yorumlandığı ortaya koyulmuştur.

Tezin hazırlanması aşamasında gösterdiği anlayıştan ve yönlendirmelerinden dolayı Sayın danışmanım Prof. Dr. Vahit DOĞAN’a teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim. Bu süreçte varlıklarıyla en büyük desteğim olan kıymetli Eşime ve Oğluma; değerli mesai arkadaşım M. Sait GÜNEY’e de her şey için çok teşekkür ederim.

Alper AKGÜL

Ankara/ Haziran 2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
III.ARAŞTIRMANIN PLANI.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM DERDESTLİK KAVRAMI VE

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA DERDESTLİK

I.DERDESTLİK	5
A.TANIM VE TERMİNOLOJİ.....	5
B.İÇ HUKUKTA DERDESTLİĞİN KABUL GEREKÇELERİ	7
C.İÇ HUKUKTA DERDESTLİĞİN HUKUKİ NİTELİĞİ	9
D.İÇ HUKUKTA DERDESTLİĞİN ŞARTLARI	10
1. Davanın Daha Önce Aynı veya Başka Bir Mahkemede Açılmış Olması	10
2. Davanın Halen Görülmekte Olması	12
3. Açılan İkinci Dava İle Görülmekte Olan Davanın Aynı Olması. 12	
E.İÇ HUKUKTA DERDESTLİĞİN İLERİ SÜRÜLMESİ	14
1. 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa Göre Derdestliğin İleri Sürülmesi.....	14
2. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Derdestliğin İleri Sürülmesi.....	16
II.AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA DERDESTLİĞİN TARİHİ	
GELİŞİMİ	17
A.BRÜKSEL SÖZLEŞMESİ	17
1. Brüksel Sözleşmesinin Hazırlık Aşaması	17
2. Brüksel Sözleşmesinin Amacı	21

3. Brüksel Sözleşmesinin Yorumu (1971 Protokolü)	22
4. Brüksel Sözleşmesinin Topluluk Hukukundaki Yeri	24
5. Brüksel Sözleşmesinin Kapsamı ve Uygulama Alanı	25
6. Brüksel Sözleşmesinin Üçüncü Ülkelere Etkisi	27
B.BRÜKSEL TÜZÜĞÜ (44/2001 NO'LU HUKUKİ VE TİCARİ KONULARDA YARGI YETKİSİ VE YARGI KARARLARININ TANIMA VE TENFİZİNE İLİŞKİN AVRUPA BİRLİĞİ KONSEY TÜZÜĞÜ).....	32
1.Brüksel Tüzüğü'nün Hazırlık Çalışmaları	32
2.Brüksel Tüzüğü'nün Topluluk Hukukundaki Yeri	34
3.Brüksel Tüzüğü'nün Amacı	35
4.Brüksel Tüzüğü'nün Kapsamı	36
5.Brüksel Tüzüğü'nün Yorumu	37

İKİNCİ BÖLÜM

BRÜKSEL TÜZÜĞÜ BAĞLAMINDA

YABANCI DERDESTLİK VE TÜRK HUKUKU

I.BRÜKSEL TÜZÜĞÜNDE DERDESTLİK.....	40
A.Tüzüğü'nün 27-30. Maddelerinin Kapsamı	41
B.Tüzüğü'nün 27-30. Maddelerinin Amacı	44
1. Çelişkili Kararlar Verilmesine Engel Olmak	44
2. Usule İlişkin İşlemlerde Etkinliğin Sağlanması	45
3. Karşılıklı Güveni Teşvik.....	46
C.Adalet Divanı Kararlarında Derdestlik	48
1. Davanın Üye Ülkede Derdest Olması	48
2. Davanın Taraflarının Aynı Olması	51
3. Davanın Konusunun Aynı Olması	52
4. Davanın Sebeplerinin Aynı Olması	54
II. YABANCI DERDESTLİK.....	55
A. Yabancı Derdestlik Hakkında İleri Sürülen Görüşler	55
1. Yabancı Derdestliği Kabul Eden Görüşler.....	56

2. Yabancı Derdestliği Reddeden Görüşler.....	57
B.Türk Hukukunda Yabancı Derdestlik	59
1. Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Derdestlik.....	60
2. Yetki Sözleşmesine Dayanan Derdestlik.....	61
C.Forum Non Conveniens Prensibi.....	63
D.Yabancı Derdestliğin Kabul Şartları.....	65
1. Yabancı Derdestlik İtirazının İleri Sürülebileceği Bir Uyuşmazlığın Varlığı	65
2. Davanın Yabancı Ülkede Derdest Olması.....	65
3. Davanın Taraflarının Aynı Olması	66
4. Dava Konusunun Aynı Olması	66
5. Dava Sebeplerinin Aynı Olması	67
6. Diğer Şartlar	67
III.Türk Hukukunda Yer Alan Düzenlemelerin Brüksel Tüzüğüne Uyumu.....	68
SONUÇ	71
KAYNAKÇA.....	74
ÖZET	86
ABSTRACT	88

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: adı geçen eser
AT.	: Avrupa Topluluğu
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
B.	: Baskı
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editörler
EU	: European Union
EC	: European Community
ECJ	: European Court of Justice

ECR	: Reports of Judgements of the European Court of Justice
EEC	: European Economic Community
EFTA	: The European Free Trade Association
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NLG	: Netherlands Guilder
No.	: Number
OJ.	: Official Journal
OUI	: Overseas Union Insurance Limited'

R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
v.	: versus
vd	: ve devamı
Vol.	: Volume
Y	: Yıl
YD	: Yargıtay Dergisi
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Devletlerin egemenlik yetkilerinin bir uzantısı olan yargı yetkisi ancak kendi sınırları içerisinde hüküm ifade etmektedir. Oysa günümüzde gelişen milletlerarası ticaret ve uluslararası ilişkiler sonucunda birden fazla devletin yargı yetkisi içerisinde olabilecek uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Uyuşmazlığın tarafları etkili ve hızlı bir şekilde adalete ulaşabilmek amacıyla hareket etmekte ve bu amaçla özellikle yargılama sürecinin etkili, güvenilir ve hızlı olması beklentisini gerçekleştirmek daha da zorlaşmaktadır.

Derdestlik tarafları, konusu ve sebepleri açısından halen devam etmekte olan bir davanın, aynı veya bir başka mahkeme önünde ikinci defa açılması durumunda ortaya çıkan usul hukukuna ilişkin bir kurumdur. Derdestlik birbiriyle çelişen kararların ortaya çıkmasını engelleyebilmek, usul ekonomisinin sağlanması, tarafların iyi niyete aykırı hareketlerine engel olabilmek gibi gayelerle ihdas edilmiş bir kurumdur.

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Günümüz dünyasında birden fazla devletle irtibatlı bir hukuki uyuşmazlığın varlığı halinde derdestlik söz konusu olacak mıdır? Bu konuda Özellikle Avrupa Birliği gibi ekonomik temellere dayanan topluluklar, üyeleri arasında uygulanan usul hukukunun yeknesaklaştırılması için uzun süreden beri çalışmalar yapmaktadır. Bu manada kabul edilen düzenlemeler sırasıyla, *“Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Brüksel Sözleşmesi”*, *“Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lugano Sözleşmesi”* ve *Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair 22 Aralık 2000 tarih ve*

44/2001 sayılı Avrupa Topluluğu Konsey Tüzüğü"dür (Brüksel Tüzüğü). Brüksel Sözleşmesi, Lugano Sözleşmesi ve Brüksel Tüzüğü Avrupa Birliğinin hukuki ve ticari konulara ilişkin olarak temel mevzuatını teşkil etmektedir.

Temelleri, Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Anlaşmasının 220. maddesine dayanan, Avrupa Medeni Usul Hukukunun yeknesaklaştırma çalışmalarının en önemli adımlarından birisi olan, "Brüksel Tüzüğü" hukuki ve ticari alanda yargı kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler getirmektedir. Brüksel Tüzüğü'nün yargı yetkisi başlıklı ikinci bölümünün, 9.kısım *"Birbiriyle Bağlantılı - Derdest Davalar"* başlığını taşımaktadır. 1957 yılında Avrupa Toplulukları İçin Ortak Organların Tesisine Dair Anlaşmadan başlayarak, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluklarının ortak yargılama organı olarak faaliyet gösteren Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, birliğin normlarının yorumlanmasında, içtihat oluşturmakta tek yetkili organ durumundadır. Bu nedenle, 44/2001 sayılı Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestlik ortaya koyulabilmesi için öncelikle Adalet Divanının konuya ilişkin kararlarının incelenmesi ve Adalet Divanının Tüzüğün maddelerini ne şekilde yorumladığının bilinmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Adalet Divanı'nın derdestliğe dair vermiş olduğu kararların ve ortaya koymuş olduğu içtihatların incelenmesi nihayetinde Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestliğin ne şekilde anlaşılması gerektiği ve kapsamı ortaya koyulmuş olacaktır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Avrupa Birliğine üyelik sürecinde, iç hukukunu mümkün olduğunca Avrupa Birliği mevzuatıyla uyumlu hale getirmeye çalışan Türkiye, bu amaçla 27/11/2007 tarihinde 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunu kabul etmiştir. Ancak bu yeni düzenleme de

yabancı derdestliğe ilişkin tartışmalara bir son vermemiştir. Yabancı derdestliğe ilişkin olarak tartışmaların devam ettiği bu ortamda, Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestliğin nasıl olduğunun ortaya koyulması önemli bir ihtiyaçtır.,

Tüzükler topluluk içerisinde yeknesaklığın sağlanması gayesiyle kabul edilen normlardır ve tüm üye devletlerde aynı şekilde uygulanmak durumundadırlar. Avrupa Birliğine tam üye olma hedefinde kararlılıkla ilerleyen bir ülke olarak, Türkiye'nin de iç hukukunu Tüzüğe uygun olarak düzenlemesi bu manada hem hukuki hem de ticari ilişkilerin gelişmesi açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada öncelikle Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestlik sonrasında da iç hukuktaki derdestlik hükümleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Her iki düzenlemenin benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılarak, hem yapılması planlanan çalışmalara ışık tutabilmek amacıyla bu çalışma kaleme alınmıştır.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı kararları incelenirken öncelikle karara konu olan olayların safahatı anlatıldıktan sonra, devamında Divanın özellikle Brüksel Sözleşmesinde derdestliğe dair vermiş olduğu kararlar ve yaptığı yorumlar incelenecektir. Bu sayede tüzükten önceki düzenleme olan Brüksel sözleşmesinden beri mevcut uygulamalar ışığında Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestlik kurumunun daha net anlaşılması hedeflenmiştir.

III. ARAŞTIRMANIN PLANI

Çalışmanın esas konusu olarak Avrupa Birliği hukukunda derdestliğe ilişkin açıklamalardır. Bu nedenle öncelikli olarak ilk bölümde genel olarak derdestlik ve Avrupa Birliği hukukunda derdestlik kurumunu düzenleyen kaynaklara değinilmiş bu bağlamda da Avrupa Birliğinde

derdestlik kurumunu düzenleyen ilk kaynak olan Brüksel Sözleşmesinden başlayarak, Brüksel Tüzüğüne kadar olan düzenlemelerin hazırlık aşamaları, amacı, kapsamı ve uygulama alanı ve topluluk hukuku içerisinde yerine ilişkin açıklamalar bulunmaktadır. Bu suretle de Avrupa Birliği hukukunda derdestliğin gelişimi açıklanmıştır.

İkinci bölümde, Avrupa Birliği hukukunda derdestliği düzenleyen son kaynak olan Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestlik kurumu açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde öncelikle Brüksel Tüzüğünde derdestliğe ilişkin hükümler ve bu hükümlerin kapsamı ve amacı ele alınmıştır. Devamında Avrupa Toplulukları Adalet Divanı tarafından Brüksel Sözleşmesi döneminden başlayarak verilmiş olan derdestliğe ilişkin kararlardan önemli olanlar incelenmiş ve bu suretle de Adalet Divanının, Tüzük kapsamında derdestliğin nasıl uygulanacağına dair yorumları ortaya koyulmuştur. Bundan sonra da Türk hukukunda yabancı derdestliğe ilişkin olarak mevcut düzenlemeler ve tartışmalar kısaca açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DERDESTLİK KAVRAMI VE AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA DERDESTLİK

I. DERDESTLİK

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda derdestliğin niteliği ve etkilerine yer verilmiş fakat derdestliğin tanımı yapılmamıştır. Doktrinde derdestliğin farklı tanımları yapılmıştır, bu bağlamda kısaca Derdestlik; önceden açılmış ve hala devam eden bir davanın; konusu, sebebi ve tarafları aynı olan bir ikinci mahkemenin davanın esasına girmesine engel olması durumuna verilen ad olarak tanımlanabilecektir.¹

A. Tanım ve Terminoloji

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun² 187/4 ve 194. maddelerinde “*derdestlik*” kavramının “*derdest-i rüyet*” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Derdest-i rüyet ifadesi; görülmekte olan, incelenmekte olan, derdest bulunan anlamına gelmektedir.³ Aslında “derdest” kelimesi Farsça, “rüyet” kelimesi ise Arapça kökenli olup her iki

¹Süha Tanrıver, **Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı**, Ankara, Adalet, 2007, s.5.

²R.G.; 02,03,04/07/1927 Tarih 622,623,624. Sayı.

³Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Genişletilmiş 5.B. , Ankara, 1996, s.194.

kelime de görülmekte olan, bakmak anlamlarına gelmektedir.⁴ Bu kavramın doktrinde “derdestlik” şeklinde ifade edildiği görülmektedir.⁵

Roma hukukunda ise derdestlik kavramının, aynı davanın bir başka mahkemede görülmesi manasında “*pendente lite*” kavramıyla ifade edildiği görülmektedir.⁶ Hali hazırda değişik hukuk sistemlerinde, “lis pendis”, “lis alibi pendis”,⁷ “lis pendens”⁸ gibi farklı ifadelerle derdestliğin adlandırıldığı görülmektedir.⁹ Dolayısıyla kavramın kökenlerinin Roma hukukuna dayandığını söylemek yerinde olacaktır.

HUMK’ta “derdestlik” kavramının tanımına yer verilmemiştir. Ancak derdestlik doktrinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.¹⁰ Derdestlik, davaya konu hukuki uyuşmazlığın, davanın açıldığı andan nihayete erdiği ana kadar geçen süre zarfında, içerisinde bulunduğu usul hukukuna ilişkin bir durumdur ve söz konusu durum niteliği itibariyle bir askı durumunu ifade etmektedir.¹¹

Doktrinde yapılan farklı tanımlamalara rağmen bize uygun gelen tanıma göre derdestlik;

“ daha önceden açılmış ve halen görülmekte olan bir davanın, yeniden (ikinci kez) aynı ya da başka bir mahkemede açılması

⁴Ziya Akıncı, **Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik**, Ankara,2002,s.19.

⁵Baki Kuru/Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2002, 13.B., s.315.; Tanrıver,**a.g.e.**, s.5.; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, 2000,7.B., s.485.

⁶Tanrıver,**a.g.e.**, s.28. , Akıncı, **a.g.e.**, s.19.

⁷Akıncı, **a.g.e.**, s.19.

⁸Mustafa Ovacık, **İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü**, 3.B. , Ankara, 2000,s.204.

⁹Derdestlik kavramı; Fransızcada “litispendance”, Almandaca “rechtshängigkeit” şeklinde ifade edilmektedir. Müşterek hukukta ise derdestlik itirazı için “lis alibi pendens” ifadesi kullanılmaktadır.

¹⁰Derdestlik kavramı hakkında yapılan çeşitli tanımlamalar için bkz.: Tanrıver s. 4. v.d.

¹¹Vahit Doğan, “Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması”, **MHB**, 2002,Y.22, S.2, s.123. Tanrıver, **a.g.e.**, s.5.

durumunda, ikinci davanın açıldığı mahkemede ileri sürülen ve bu davanın daha önceden de açılmış ve halen görülmekte olması sebebiyle açılmamış sayılmasına karar verilmesini sağlamaya yönelmiş bir hukuki araçtır.”¹²

B. İç Hukukta Derdestliğin Kabul Gerekçeleri

Derdestliğin kabul sebeplerini farklı şekillerde sayabiliriz. Bunlardan ilki, aynı hukuki uyumsuzlıkla ilgili olarak birbiriyle çelişen kararların oluşmasını engelleyebilmektir.¹³ Maddi anlamda kesin hüküm itirazının, aynı dava ile ilgili olarak birbiriyle çelişen hükümlerin verilmesini engelleme işlevi vardır¹⁴. Ancak derdestlik itirazı bu işlevi kesin hüküm itirazına nazaran daha evvel icra etmektedir¹⁵. Derdestliğin kesin hükme nazaran daha sınırlı etkiler doğuruyor olması ve pozitif manada düzenleniş biçiminin farklı olması, çelişen hükümleri engelleme amacından saptığı anlamını taşımayacaktır.¹⁶

Aynı davayla ilgili olarak birbiriyle çelişen kararların ortaya çıkması hukuki güvenlik ilkesini zedeleyecek, toplumsal barışı bozacak, hukukun uygulanmasında ülke bazında sağlanması esas olan yeknesaklığı engelleyecek ve nihayetinde hakkını arayan kişilerin devlete olan itimatlarını sarsacaktır.¹⁷ Derdestlik sayesinde, birbiriyle çelişen kararların ortaya çıkması engellenmiş olacak; toplumsal barışın, hukuka olan güvenin ve kamu düzeninin korunması sağlanmış olacaktır.¹⁸ Bu

¹²Tanrıver, **a.g.e.**, s.19.

¹³Ömer Ulukapı, “Medeni Usul Hukukunda Derdestlik ve Sonuçları”, **Y.D.** , 1995, C.21, S.1-2, s.401-402. , Üstündağ, **a.g.e.**, s.498. , Tanrıver, **a.g.e.**, s.28.

¹⁴Tanrıver, **a.g.e.**, s.28.

¹⁵Akıncı, **a.g.e.**, s.20.

¹⁶Tanrıver, **a.g.e.**, s.28.

¹⁷Tanrıver, **a.g.e.**, s.29.

¹⁸Üstündağ, **a.g.e.**, s.498.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.29.; Akıncı, **a.g.e.**, s.20.

açıklamalardan hareketle; ikinci amacın, “kamu yararının gerçekleştirilmesi” olduğu söylenebilecektir.¹⁹

Derdestliğin kabul edilmesindeki bir başka amaç ise, hâlihazırda görülmekte olan bir uyuşmazlık için başka bir dava açmak suretiyle, yargının fazladan çalışmasını engellemektir.²⁰ Ayrıca davanın taraflarının gereksiz yere masraf yapmasını ve zaman kaybetmesini engellemek de derdestliğin kabul edilmesindeki diğer bir amaçtır.²¹ Üçüncü yararın; derdestlik itirazının “usul ekonomisi” ilkesinin gerçekleştirilmesine yönelik yararı olduğu söylenebilecektir.²² Zaten, açılmış ve görülmekte olan bir davanın, ikinci kez açılmasını sağlamanın, davacı açısından hiçbir hukuki yararının olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.²³ Çünkü davanın açılmasıyla birlikte, hukuki koruma süreci başlatılmış, davacının söz konusu davayı yeniden bir başka mahkeme önüne getirmesinde hukuken korunmaya değer bir menfaati kalmamıştır.²⁴

Dördüncü ve son olarak “davacının dürüst olmayan davranışlarını engelleme” amacından söz edebiliriz. Davanın açılmasıyla birlikte, davalı ve davacı arasında, davanın taraflarıyla da mahkeme arasında oluşan üç tarafı bulunan bir usul hukuku ilişkisi kurulmaktadır. Bu manada, dava devam ettiği sürece, tarafların birbirleriyle ve mahkemeye olan ilişkilerinde dürüst davranma yükümlülüğünün olduğu vurgulanmaktadır. Hakkın kötüye kullanılması yasağının da bir yansıması olarak, derdestliğin dürüstlük kuralına aykırı davranışları engellendiği söylenebilecektir.²⁵

¹⁹Ulukapı , **a.g.e.**, s. 401.; Üstündağ, **a.g.e.**, s.498.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.29.

²⁰Doğan, **a.g.e.**, s.121.; Ergin Nomer, “Milletlerarası Yetki Alanında Derdestlik İtirazı”(Derdestlik), **İHFM**,1968, C.XXXIV,S.1-4, s. 358.

²¹Akıncı, **a.g.e.**, s.20.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.22.

²²Ulukapı , **a.g.e.**, s. 400.; Üstündağ, **a.g.e.**, s.498.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.22.

²³Ulukapı , **a.g.e.**, s.397.; Üstündağ, **a.g.e.**, s.498.

²⁴Tanrıver, **a.g.e.**, s.23.

²⁵Akıncı, **a.g.e.**, s.21.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.23.; Ulukapı , **a.g.e.**, s. 401.; Nomer, **Derdestlik**, s. 356-357.

C. İç Hukukta Derdestliğin Hukuki Niteliği

Derdestliğin hukuki niteliğinin hukuk sistemlerinde farklı şekillerde düzenlendiğini görmekteyiz. Bir kısım hukuk sistemlerinde (Almanya, Avusturya²⁶ ve İsveç) iç hukuktaki derdestliğin bir dava şartı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yargılamanın her aşamasında hâkim tarafından re'sen göz önüne alınmaktadır.²⁷ Bir kısım hukuk sistemlerinde ise; (Finlandiya'da ²⁸ ve İsviçre'nin bazı kantonları) derdestlik bir dava engeli olarak kabul edilmekte ve ilgili tarafın derdestliğin ancak bir itirazda bulunduğu takdirde dikkate alınacağı düzenlenmektedir.²⁹

Türk hukukuna baktığımız zaman; 1086 sayılı HUMK' un 187/4 maddesi düzenlemesinde “ *İkame olunan davanın diğer bir mahkemede derdesti rüyet bulunduğu iddiası*”, “*İtirazat-ı iptidaiye*” yani ilk itirazlar arasında sayılmıştır. Bu manada derdestlik ilk itirazlar arasında sayıldığından, hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacağı,³⁰ ancak taraflarca ilk itiraz olarak ileri sürülmesi durumunda hakim nazara alacağı kabul edilmiştir.³¹ Bir ilk itiraz olması sebebiyle, derdestlik davanın başlangıcında yani davanın esasına girilmeden önce ileri sürülmelidir.³² Bu aşamadan sonra artık bir daha derdestlik itirazında bulunulması mümkün değildir.³³

²⁶Doğan, **a.g.e.**, s.124. , Ulukapı , **a.g.e.**, s.403.

²⁷Doğan, **a.g.e.**, s.124.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.21.

²⁸Akinci, **a.g.e.**, s. 21.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.33.

²⁹Tanrıver, **a.g.e.**, s.33.

³⁰Tanrıver, **a.g.e.**, s.35.;Doğan, **a.g.e.**, s.124.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 315.; Ulukapı , **a.g.e.**, s.405.; Üstündağ, **a.g.e.**, s.498.

³¹Doktrinde “derdestlik” kavramının bir ilk itiraz olarak değil, bir dava şartı olarak düzenlenmesi, yani mahkemece her aşamada re'sen gözetilmesi gerektiği savunulmaktadır. Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 315.; Üstündağ, **a.g.e.**, s.498.; Ulukapı , **a.g.e.**, s.406.; Tanrıver, s.35.

³²Davacı farklı bir süre vermemiş ise kural olarak davaya cevap süresi on gündür. (HUMK 195/1)

³³Doğan, **a.g.e.**, s.125.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 694.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.35. ,

Doktrinde bazı yazarlar derdestliğin bir ilk itiraz olmaktan daha çok bir dava şartı olduğu ve dolayısıyla mahkemenin bu durumun var olup olmadığını yargılamanın her safhasında re'sen gözetilmesi gereken bir olgu olduğunu ifade etmektedirler.³⁴

D. İç Hukukta Derdestliğin Şartları

Türk hukukunda derdestliğin nazara alınabilmesi için başlıca üç şartın birlikte gerçekleşmesi arandığını görmekteyiz. Bu şartlar davanın daha önce aynı veya başka bir mahkemede açılmış olması, davanın halen görülmekte olması, açılan ikinci dava ile görülmekte olan davanın aynı olması şeklinde sıralanabilecektir.

1. Davanın Daha Önce Aynı veya Başka Bir Mahkemede Açılmış Olması

Derdestliğin kabulü için aynı davanın ikinci sefer açılmış olması gerekir.³⁵ HUMK m. 187 ve HUMK m. 194 hükümleri ifadelerine göre, söz konusu dava ayrı bir mahkemede açılmış olabileceği gibi, hali hazırda davayı gören yani ilk davanın görüldüğü mahkemede de açılmış olabilir.³⁶ Medeni Usul Hukuku bağlamında derdestlik itirazında bulunulabilmesi için, ikinci davanın açıldığı mahkemenin mutlaka bir hukuk mahkemesi olması

³⁴Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1960,s.210-211.; Ersin Şekerci, “Medeni Usul Hukukunda ve İdari Yargılama Usulünde Derdestlik”,(Medeni Usul), **YD.**, Y.1986, S.3., s.208-209.; Ersin Şekerci, “Yönetmelik Yargılama Usulünde Derdestlik”, (Yönetmelik), **ABD**, Y.1989, S.3., s.438-440.; Baki Kuru, “Hukuk Davalarında Yargılamanın Çabuklaştırılması İçin Alınması Gereken Tedbirler”, **İBD**, Y.1984, S.4-6, s.178; Selçuk Özbek: “Hukuk Davalarında Adil ve Çabuk Yargılanma, Aksaklıklar Çözüm Önerileri”, **Yeni Türkiye Dergisi**,Y.1996, S.10, s.495.

³⁵Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s.692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.43.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.411.

³⁶Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.43-44.; Ulukapı , **a.g.e.**, s.410.;Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulu,C.IV,İstanbul, 2001, s.4218.; Şekerci, **Medeni Usul**, 214.; Zekeriya Yılmaz, **Medeni Usul Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması**, Ankara, Seçkin, 2008,s. 440.; Fuat Tiryaki, “Derdestliğin Şartları”, **ABD.**, Y.1989, S.2, s. 34.

gerekmektedir.³⁷ Bu manada, ilk davanın idari yargıda görev yapan bir mahkemede açılması ve görülmeye başlanmasından sonra, aynı davanın hukuk mahkemeleri önünde ileri sürülmesi halinde davalı idare, ikinci davanın açıldığı hukuk mahkemesinde derdestlik ilk itirazında bulunabilecektir.³⁸

Tahkim sözleşmesi veya şartına istinaden hakemler önünde görülmekte olan bir uyuşmazlık hukuk mahkemesi önünde de dava konusu edilirse, davalı taraf, davanın ikinci defa açıldığı hukuk mahkemesinde derdestlik itirazında bulunabilecektir.³⁹ 6100 sayılı HMK 116/1-b bendinde tahkim itirazı ilk itirazlar arasında sayılmıştır. HMK'nın 413. maddesine göre ise; tahkim sözleşmesinin konusunu oluşturan bir uyuşmazlığın çözümü için mahkemede dava açılmışsa, karşı taraf tahkim ilk itirazında bulunabilecektir. Bu durumda tahkim sözleşmesi hükümsüz, tesirsiz veya uygulaması imkansız değilse bu durumda mahkeme söz konusu itirazı kabul edecek ve davayı usulden reddedecektir.

Davaların farklı mahkemelerde görülüyor olduğu durumlarda, derdestlik itirazının ileri sürüldüğü mahkeme, davanın derdest olduğu iddia edilen mahkemeden, davanın tarafları, konusu ve sebepleri hakkında bilgi isteyecek ve gelen cevaba göre de her iki davanın aynı olup olmadığına karar verecektir.⁴⁰

³⁷Tanrıver, **a.g.e.**, s. 45.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.412-413.

³⁸Tanrıver, **a.g.e.**, s. 45.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.410. Kuru, **a.g.e.**, 4222-4223.

³⁹Kuru, **a.g.e.**, 4222-4223.; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku**, 6.B. Ankara, 2007, s.339.

⁴⁰Kuru/Arsalan/Yılmaz, **a.g.e.**, s.693.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.45. ; Ulukapı , **a.g.e.**, s.410.; Akıncı, **a.g.e.**, s. 22.

2. Davanın Halen Görülmekte Olması

Derdestliğin ikinci şartı ise ilk davanın halen görülüyor (derdest) olmasıdır. İkinci dava açıldığı tarihte halen karara bağlanmamış olması gerekir.⁴¹ Kararın kesinleşmemiş olması davanın hala derdest olduğu anlamına gelmektedir.⁴²

Derdestliğin başlama anı; davanın açılmasının usul hukuku manasında doğurduğu sonuçlara göre tespit edilmelidir.⁴³ Hukukumuzda HUMK m.178 uyarınca dava, dava dilekçesinin mahkeme esas defterine kaydedildiği anda açılmış sayılmaktadır.⁴⁴ Dolayısıyla esas defterine kayıt anı aynı zamanda derdestliğin başlama anı olarak kabul edilmektedir. Bu durumda derdestliğin davanın açılmasından başlayarak, şekli anlamda kesinleşmenin gerçekleştiği ana kadar devam eden bir süreç olduğu söylenebilecektir.⁴⁵ Davanın geri alınması, feragat, sulh ve kabul hallerinde de şekli anlamda kesinleşmenin gerçekleştiği dolayısıyla derdestliğin sona ereceği söylenebilecektir.⁴⁶

3. Açılan İkinci Dava İle Görülmekte Olan Davanın Aynı Olması

Her iki davanın aynı sayılması bakımından, maddi anlamda kesin hüküm ile derdestlik açısından hiçbir farklılık yoktur.⁴⁷ Çünkü kesin hüküm itirazında, aynı davanın daha önceden kesin olarak karara bağlandığı ileri sürülmekteyken; derdestlik itirazında, aynı davanın halen görülmekte

⁴¹Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s.692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.51. ; Ulukapı , **a.g.e.**, s.416.; Akıncı, **a.g.e.**, s. 22.

⁴²Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s.692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.52. ; Ulukapı , **a.g.e.**, s.416.; Akıncı, **a.g.e.**, s. 22.

⁴³Doğan, **a.g.e.**, s.124, dn.9.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.8.; Ulukapı , **a.g.e.**, s.399.; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 483.

⁴⁴Doğan, **a.g.e.**, s.124, dn.9.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 359.

⁴⁵Tanrıver, **a.g.e.**, s.12, Kuru, **a.g.e.**, s.4227.

⁴⁶Tanrıver, **a.g.e.**,12-13.; Ulukapı,**a.g.e.**, s. 440.

⁴⁷Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.60.; Ulukapı , **a.g.e.**, s.421.

olduğu iddia edilmektedir.⁴⁸ O zaman daha önceden açılmış ve halen devam eden ilk dava ile ikinci davanın aynı dava olduğunun ileri sürülebilmesi için, kesin hüküm itirazında aranan, birinci dava ile ikinci davanın taraflarının, konularının ve dava sebeplerinin aynı olması gerekmektedir.⁴⁹

Birinci dava ile ikinci davanın taraflarının aynı sayılması için, tarafların karşılıklı olarak davada taraf olmaları aranmalı, söz konusu davalarda taraf sıfatlarının aynı olması aranmamalıdır. Birinci davanın davalısı ikinci davada davacı olsa da, her iki davanın dava konusu ve sebebinin aynı olması durumunda ikinci davanın varlığı gereklidir.⁵⁰ Derdestlik için aranan, dava konusunun aynı olması şartının varlığı için, ilk davanın dava dilekçesinde yer alan talep sonucu ile ikinci davanın dava dilekçesindeki talep sonunun karşılaştırılması gerekecektir.⁵¹ Bu inceleme sonucunda talep sonuçlarının aynı olduğu kanaatine varılır ise derdestlik iddiasının kabulü için diğer şartların varlığı araştırılacaktır.⁵²

Dava sebeplerinin aynı olması ifadesinden maksat ise; hukuki sebeplerin aynı olması değil, vakıaların aynı olmasıdır.⁵³ Her iki davanın da aynı sayılabilmesinin diğer bir şartı da müddeabihlerin de (dava konularının da) aynı olması gerekliliğidir.⁵⁴ İlk davada talep sonucunu haklı

⁴⁸Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.60.; Kuru, **a.g.e.**, s.4231-4233.; Şekerci, **Medeni Usul**, 216-217.

⁴⁹Akıncı, **a.g.e.**, s. 22.; Doğan, **a.g.e.**, s.125.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 692.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.60-61.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.422, 425, 428.

⁵⁰Tanrıver, **a.g.e.**, s. 67.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.424.; Kuru, **a.g.e.**, s. 4233, Şekerci, **Medeni Usul**, s.218.; Üstündağ, **a.g.e.**, 498.; Tiryaki, **a.g.e.**, s.38.

⁵¹Tanrıver, **a.g.e.**, s. 83.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.426.

⁵²Tanrıver, **a.g.e.**, s. 84.

⁵³Şekerci, **a.g.e.**, s.219.; Kuru, **a.g.e.**, s.4239.; Tiryaki, **a.g.e.**, s.39.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 95

⁵⁴Tanrıver, **a.g.e.**, s. 95. Bu konuda Yargıtay da derdestlikte dava sebebinden maksadın hukuki sebepler değil, maddi olaylar olduğunu kabul etmektedir. “ derdest davadan söz edilebilmesi için, her iki davanın tarafları, konusu ve sebeplerinin aynı olması gerekmektedir. Sebepten amacın, hukuki sebepler değil, maddi vakıalar olduğu tartışmasızdır.” 2. HD. , 08.01.1990, 1989-9481 E. / 1990-23 K. , YKD. ,S.1990/4, s. 529-530., “Her iki davanın aynı sayılması için gerekli şartlar bakımından maddi anlamda kesin hüküm ile derdestlik arasında hiç bir fark yoktur. Ne var ki kesin

kılmak için ileri sürülen vakıalar ile ikinci davada söz konusu talep sonucunu halklı kılma gayesiyle ileri sürülen maddi vakıaların aynı olması, her iki davanın dava sebeplerinin aynı olduğunu ortaya koyacak, kendisine dayanılan hukuki sebeplerin farklı olması, dava sebeplerinin de farklı olduğu anlamına gelmeyecektir.⁵⁵

E. İç Hukukta Derdestliğin İleri Sürülmesi

Türk hukukunda halen yürürlükte olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 1 Ekim 2011 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri kanununda derdestliğin ileri sürülmesi farklı şekillerde düzenlenmiştir. Burada her iki kanuna göre derdestliğin ileri sürülmesi incelenecektir.

1. 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa Göre Derdestliğin İleri Sürülmesi

1086 sayılı HUMK'da derdestlik hukuki nitelik itibariyle ilk itiraz olarak kabul edilmiştir. Derdestlik itirazı, esas davayı görmekle görevli mahkeme tarafından karara bağlanacaktır. Bu açıdan, HUMK 191. maddesine göre derdestlik hakkında karar verecek olan mahkemenin, madde itibariyle yetkili mahkeme olması gerektiği anlaşılmalıdır.⁵⁶ Burada

hüküm itirazında aynı davanın daha önce kesin olarak karara bağlandığı ileri sürüldüğü halde; derdestlik itirazında aynı davanın aynı dava olduğunu söyleyebilmek için; maddi anlamda kesin hükümdeki gibi; her ki davanın taraflarının, konusunun, (müddebihlerinin) ve dava sebeplerinin aynı olması gerekir. İlk davanın tarafların aynı olması için tarafların her iki davada da aynı sıfatla (davacı veya davalı sıfatıyla) hareket etmiş olmaları gerekmez. Derdestlik itirazında dava sebebinden maksat da (hukuki sebepler değil) davanın dayanağını teşkil eden vakıalardır.”13.HD. , 10.02.1984. , 1983/8792 E. / 1984/966 K. , Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, 19.04.2010.

⁵⁵Tanrıver, **a.g.e.**, s. 96.

⁵⁶Akıncı, **a.g.e.**, s. 23, dn.20.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 693.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 105.; Ulukapı , **a.g.e.**, s.436.

derdestlik iddiasını inceleyecek olan mahkeme ikinci davanın açılmış olduğu mahkemedir.

Yapılan inceleme sonucunda, derdestlik itirazı kabul edilirse, ikinci dava açılmamış sayılacaktır. Bu durumda davanın açılmamış sayılması kararının kesinleşmesiyle birlikte, ikinci davanın tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte, baştan itibaren geriye etkili olarak ortadan kalkması söz konusudur.⁵⁷ Davanın açılmamış sayılması kararı usule ilişkin bir nihai karar olduğundan dolayı, HUMK 427/2 deki istisna dışında, temyiz edilebilecektir.⁵⁸

Davalının süresinden sonra ileri sürdüğü derdestlik itirazı yani davanın esasına girilmesinden önce derdestlik ilk itirazında bulunulmamışsa, süresinde yapılmayan bu itirazı dinlenmeyecek, mahkeme ikinci davayı da esastan görmeye başlayacaktır.⁵⁹ Bu sonuç ise usul ekonomisi ilkesinin ihlal edilmesine, aynı dava hakkında birbiriyle çelişen kararların verilmesine, dolayısıyla hukuki güvenliğin bozulmasına sebebiyet verdiği gerekçesiyle doktrinde eleştirilmiştir.⁶⁰

Tarafları, konuları ve sebepleri aynı olan iki dava, aynı mahkemede açılmış ve davalı ikinci davaya karşı süresi içerisinde derdestlik ilk itirazında bulunmamış ise, mahkemenin re'sen iki davanın birleştirilmesine karar vermesi, söz konusu iki davayı birlikte incelemek suretiyle karara varması gerekir. Çünkü her iki dava arasında çok sıkı bir bağlantı mevcuttur ve mahkemenin her iki dava için de aynı kararı vereceği doğaldır.⁶¹

⁵⁷Akıncı, **a.g.e.**, s. 23.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 107., Pekcanitez/Atalay/Özekes; **a.g.e.**, s.339.

⁵⁸Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 693.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 108.

⁵⁹Akıncı, **a.g.e.**, s. 23.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 694.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 109.

⁶⁰Tanrıver, **a.g.e.**, s. 110.; Ulukapı , s.438.

⁶¹Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 694.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 110.; Ulukapı, **a.g.e.**, s.438.; İlhan E. Postacioğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 410.

2. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Derdestliğin İleri Sürülmesi

12 Ocak 2011 tarihinde kabul edilen 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁶² 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe girecektir. Dava şartları konusunda pozitif hukukumuzda ilk defa bir düzenleme 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunuyla getirilmiştir.⁶³ Kanunun 114 ve 115. maddelerinde dava şartları düzenlenmiştir. Derdestlik kavramı kanunun “Dava Çeşitleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar başlıklı” İkinci Kısımının “Dava Çeşitleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar” adlı ikinci bölümünde Dava Şartları başlığı altında düzenlenmiştir.

Kanunun dava şartları başlıklı 114/ı. maddesi hükmüne göre; *“Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması.”* durumu da dava şartları arasında sayılmıştır.

Görüldüğü üzere 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda (HMK) derdestlik hali, bir olumsuz dava şartı olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla derdestliğin varlığı halinde davanın esası incelenmeyecektir.⁶⁴

⁶²R.G. 04.02.2011 Tarih, 27836 Sayı.

⁶³Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, Yetkin, 11.B., s.292.

⁶⁴<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0574.pdf>, 19.04.2010. kanunun gerekçesinde derdestliğin bir dava şartı olarak düzenlenme sebebi şu şekilde ifade edilmiştir: “Açılmış ve görülmekte olan bir davanın davacısı, hukukî korunma sürecini başlatmıştır. Artık onun aynı davayı yeniden bir başka mahkeme önüne getirmesinde hukuken korunmaya değer güncel bir yararı kalmamıştır; bu bağlamda hukuken korunma ihtiyacı içerisinde bulunmamaktadır ve onun yapacağı tek iş, davanın sonucunu beklemekten ibarettir. Öte yandan, dava açmaktaki yarar hukukî olmalıdır; ideal veya ekonomik yarar tek başına yeterli değildir. Dolayısıyla daha önce açılmış ve hâlen görülmekte olan bir davanın, hangi saikle olursa olsun ikinci kez açılması hâlinde, davacının bu ikinci davayı açmaktaki kararı hukukî değildir. O hâlde derdestlik itirazının korunmasının temelinde, aynı davanın tekrar açılıp görülmesinin sağlanmasında davacının hiçbir hukukî yararının bulunmadığı düşüncesi yatmaktadır. Hukukî yararın ise dava şartı olduğu konusunda, bu düzenlemeden önce dahi doktrin ve yargı uygulaması bağlamında bir görüş birliği mevcuttur. Derdestlik itirazı da hukukî yarar eksikliğinin, somut ve özel plânda bir düzenleniş biçimi olduğuna göre, onun da temelinde yatan bu düşünceye uygun bir işlev görmesinin sağlanabilmesi için ilk itiraz olmaktan çıkartılıp; dava şartına ilişkin usulî bir itiraza dönüştürülmesinde kaçınılmaz bir zorunluluk mevcuttur.”

Bu düzenlemeyle birlikte Mahkeme, derdestliğin mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştıracaktır. Taraflar da derdestliğin varlığını her zaman ileri sürebilecektir. Mahkeme, derdestliği tespit ederse davanın usulden reddine karar verecektir. Derdestliğin varlığı, mahkemece, davanın esasına girilmesinden önce fark edilmemiş, taraflarca ileri sürülmemişse, başlangıçtaki var olan dava şartı noksanlığı sebebiyle, dava usulden reddedilemeyecektir.

II. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA DERDESTLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ

Avrupa Birliği hukukunda derdestliğin tarihi gelişimine baktığımızda Brüksel Sözleşmesinden başlayan sürecin Lugano Sözleşmesiyle devam ettiğini ve nihai düzenlemenin de Brüksel Tüzüğü olduğunu görmekteyiz. Bu kısımda söz konusu kaynakların hazırlık aşamalarından başlayarak; konuları, uygulama alanları, kapsamaları açıklanacaktır.

A. Brüksel Sözleşmesi

1.Brüksel Sözleşmesinin Hazırlık Aşaması

Avrupa Birliğinin kuruluş amacı, üye devletler arasında gümrüklerin olmadığı, ortak bir ticari pazar inşa edebilmektir. Bu amacın etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için hukuki enstrümanlara ihtiyaç duyulmuştur. Günümüzde, hukuk usullerinin birbiriyle uyumlaştırılması bağlamında en ön konumda olan Avrupa Birliği, bu ilerlemeyi kaydetmesini, uzun süre önce, usule ilişkin temel meseleleri ortak pazarın

ayrılmaz bir parçası olarak algılamış olmasına borçludur.⁶⁵ Bu algının temelleri ise Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kuruluşunda dayanmaktadır.

AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın⁶⁶ asıl amacı ortak bir pazar kurmak ve Avrupa'nın siyasal bütünlüğünü sağlamak olduğu için⁶⁷, anlaşmanın özel hukuka ilişkin hükümlerin uyumlaştırılması ya da yeknesak bir kurallar bütünü'nün oluşturulması hedefine yönelik hükümler içermemekteydi.⁶⁸ Buna rağmen Roma Anlaşması'nın 220.⁶⁹ maddesinde üye devletlerin gerekli gördükleri durumlarda, bu amacı gerçekleştirebilmek gayesiyle birbirleriyle müzakerelere girecekleri başlıklar arasında adli kararların ve hakem kararlarının karşılıklı tanınması ve tenfizine ilişkin formalitelerin basitleştirilmesi de belirtilmiştir.⁷⁰

Brüksel Sözleşmesi⁷¹ de bu amaçtan hareketle hazırlanmıştır.⁷² Sözleşmenin 63. maddesinde de yeni üye devletlerle müzakerelere

⁶⁵Michele Angelo Lupoi, "The Harmonization of Civil Procedural Law Within the E.U", **A European Space of Justice**, Ravenna, Longo, 2006, s.207-208.

⁶⁶Sözleşmenin İngilizce tam metni için bkz.:

http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf, 14.03.2010.

⁶⁷Enver Bozkurt, Mehmet Özcan, Arif Köktaş, **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara, Asil Yayınları, 2008, s.19.

⁶⁸Bülent Çiçekli, "Avrupa Birliğinde Özel Hukukta Adli İşbirliği ve Mahkeme Kararlarının Serbest Dolaşımı", **MHB: Gülören Tekinalp'e Armağan**, Y.23,S.1-2, s.181.

⁶⁹Anlaşmanın son halinde bu madde 293. madde olmuştur.

⁷⁰John Greenwood Collier, **Conflict Of Laws**, Cambridge, Cambridge University Press,2001,s. 131.

⁷¹Sözleşmenin Türkçe çevirisi için bkz.: Burak Oder, Murat Sağbili, "Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tenfizine Dair Andlaşma (1-2) (27 Eylül 1968)", **MHB**, Y. 11, S.1-2, 1990, s.73-100; Sözleşmenin İngilizce tam metni için bkz.: <http://www.jus.uio.no/lm/brussels.jurisdiction.and.enforcement.of.judgments.in.civil.and.commercial.matters.convention.1968/landscape.pdf>, 14.03.2010. , **OJ.** No. L 229 31.12.72.

⁷²P.Jenard , "Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters", **OJ.** No C 59/2 5.3.79., s.3; Çiçekli, **a.g.e**, s.181; Robert C. Reuland, "The Recognition of Judgements in The European Community: The Twenty-Fifth Anniversary of The Brussels Convention", **Michigan Journal of International Law**, Vol.14,1993,s.563-564; Dominik Lasok, Philip A. Stone, **Conflict of Laws in the European Community**, Abington, Professional Books, 1987,s.149; Ralf Michaels, "Some Fundamental Jurisdictional Conceptions as Applied in Judgement Conventions",**Conflict of Laws in a Globalized World**, Cambridge, Cambridge University Press, 2007,s.39-40; Gülören Tekinalp, "Avrupa Medeni Milletlerarası Usul Hukuku ve Heidelberg Sempozyumu" (Sempozyum), **MHB: Doç. Dr. Özer Eskiuyurt'un Anısına**

girişmenin öncelikli şartı olarak 220. maddeye istinaden hazırlanmış olan Brüksel sözleşmesinin de dahil olduğu sözleşmeleri kabul etmeleri gerektiği belirtilmiştir.⁷³

Avrupa Ekonomik Topluluğu Komisyonu 22 Ekim 1959 tarihinde üye ülkelere bir nota göndermek suretiyle, üye ülkeleri müzakerelere başlamaya davet etmiştir.⁷⁴ 1960 yılında Daimi Temsilciler Komitesince oluşturulan uzmanlar kurulunca bir taslak sözleşme metninin hazırlanmasına karar vermiştir.⁷⁵ 7-11 Aralık 1964 tarihleri arasında yapılan toplantılarda uzmanlar kurulu tarafından taslak çalışmaları tamamlanmış⁷⁶, 1966 yılında 5-15 Temmuz tarihleri arasında yapılan toplantılarda, taraf hükümetler ve AET ülkelerine ait birliklerin yorumları doğrultusunda tasarıya son hali verilmiştir.⁷⁷

AET'nin altı kurucu ülkesi Almanya, Fransa, İtalya ve Benelüks ülkeleri⁷⁸, Brüksel Sözleşmesini 27 Eylül 1968 tarihinde imzalamışlardır.⁷⁹

Özel Sayı, S.1-2, 1990,s.179; Bahadır Erdem, “ Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 1968 Tarihli Brüksel Anlaşmasının Hükümlerinin Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetki Kuralları ile Karşılaştırılması”, **MHB: Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan**, Y. 17-18, S.1-2, 1997-1998, İstanbul, 2000,s.184 (Anlaşma); Murat Sağbili, “27 Eylül 1968 Tarihli ‘Hukuki ve Ticari Konularda Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tenfizine dair Brüksel Andlaşması’ Kapsamında Tanıma ve Tenfiz”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.3-4. Ata Sakmar, Nuray Ekşi, “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında AB. Konsey Tüzüğü”, **MHB: Prof.Dr.Ergin Nomer’e Armağan**, İstanbul, Y.22, 2002,s.732.

⁷³ Collier, **a.g.e.**, 131.

⁷⁴ Jenard, **a.g.e.**,s.3.

⁷⁵ Jenard, **a.g.e.**,s.3 ; Ceyda Süral, Avrupa **Birliğinde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, İzmir, Güncel Yayınevi, 2007,s.24.; “Arzu Küçükyalçın, “Brüksel I. Tüzüğünde Tüketici Akitlerine İlişkin Milletlerarası Yetki Kuralları”, **TBB Dergisi**,S.55, Y.2004, s.334.

⁷⁶ Jenard, **a.g.e.**, s.3 ; Süral, **a.g.e.**, s.25 ; Küçükyalçın, **a.g.e.**, s.334.

⁷⁷ Jenard, **a.g.e.**, s.3 ; Süral, **a.g.e.**, s.25.

⁷⁸ Benelüks ülkeleri: Belçika, Danimarka, Lüksemburg.

⁷⁹ Reuland, **a.g.e.**, s.560; Tekinalp, **Sempozyum**,s.179; Sağbili, **a.g.e.**, s.4; Jenard, **a.g.e.**, s.1; Nimet Özbek Hadimoğlu, **Brüksel (I) Tüzüğü Işığında AB. Hukukunda Geçici ve Koruyucu Tedbir Kararları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s.29; Süral, **a.g.e.**, s.25; Murat Atalı, “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ile Mahkeme Kararlarının Tanıma ve Tenfizine İlişkin 44/2001 Sayılı Avrupa Birliği Tüzüğü’nün Üçüncü Ülkeler Bakımından Uygulanabilirliği”, **Prof.Dr.Baki Kuru Armağanı**, Türkiye Barolar Birliği, Ankara,2004, s.102.

Sözleşme sadece Topluluğa üye devletlerin katılımına açık bir şekilde,⁸⁰ 1 Şubat 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁸¹ Bu sözleşmeyle birlikte Avrupa usul hukukunun da temellerinin atıldığı söylenebilecektir.⁸²

Sözleşmeci devletler 3 Haziran 1971 tarihinde Brüksel Sözleşmesinin Adalet Divanı tarafından yorumlanmasına ilişkin Protokol”ü (1971 Protokolü) imzalamış, bu Protokol 1 Eylül 1975 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁸³

Brüksel Sözleşmesi, âkit devletlerde yürürlüğe girebilmesi için, bu devletlerin anlaşmayı kendi hukuklarınca kabulünü gerektiren uluslararası çok taraflı bir anlaşmadır.⁸⁴ Ancak hukuki dayanağının Roma Anlaşması olması, Avrupa Birliği Konseyi Genel Sekreteri’nin depoziter olarak belirlenmesi, Adalet Divanının yorum konusunda yetkilendirilmesi sebepleriyle, sözleşme topluluk hukukunun *sui generis* bir kaynağı olarak nitelendirilebilecektir.⁸⁵

Brüksel Sözleşmesinin 63. maddesi; sözleşmeci devletlere, AET’ye üye olacak her devletle yapılacak müzakerelere sözleşmenin temel oluşturduğunu, Topluluğu kuran Roma Anlaşmasının 220/son fıkrası hükümlerinin uygulanmasını güvence altına alabilmek için kabul etmekle yükümlü olduklarını hükme bağlamıştır.⁸⁶ Gerekli düzenleyici hükümler,

⁸⁰Ulrich Magnus, Peter Mankowski, **Brussels I Regulation**, Sellier European Law Publishers, 2007,s.13.

⁸¹Tekinalp, **Sempozyum**, s.180; Sakmar/Ekşi, **a.g.e.**, s.723; Küçükyağcı, **a.g.e.**, s.334; Sağbılı, **a.g.e.**, s.4; Süral, **a.g.e.**, s.25.

⁸²Reuland, **a.g.e.**, s.560.

⁸³Erdem, **Anlaşma**,s.184-185; Sakmar/Ekşi, **a.g.e.**, s.723; Süral, **a.g.e.**, s.25; Reuland, **a.g.e.**, s.566. Sözleşmeye yapılan her katılım için ayrı raporlar hazırlanmıştır Jenard-Moller Report, (OJ. No. L 319, 25.11.1988); Jenard Report, (OJ. No. C 59, 5.3.1979); Schlosser Report, (OJ. 1979 C59); Evrigenis and Kerameus Report, (OJ. 1986 C289/1); Almedia Cruz, Desantes Real, Jenard Report, (OJ. 1990 C189/6).

⁸⁴Süral, **a.g.e.**, s.34.

⁸⁵Süral, **a.g.e.**, s.34.

⁸⁶Her yeni devletin topluluğa üye olmasıyla birlikte Brüksel sözleşmesinin yeniden düzenlenmesinin nedeni; Roma anlaşması m.220 ve Brüksel Sözleşmesi m.3 te buna ilişkin hüküm bulunmasıdır. Bu değişikliklerden Donastia San Sebastian metni haricinde hepsi sadece şekli değişiklikler

sözleşmeci devlet ile AET üyesi olmak için başvuruda bulunan devlet arasında yapılacak özel bir anlaşma ile düzenlenebilir. Bu hükme istinaden sözleşmeci devletlerle, AET'ye sonradan üye olan devletler arasında yeni sözleşmeler imzalanmış ve usulüne uygun olarak kabul edilmiştir.⁸⁷

2. Brüksel Sözleşmesinin Amacı

Avrupa Topluluğunun kuruluş amacını hayata geçirebilmek için bazı hukuki düzenlemelere ihtiyaç vardır; Brüksel Sözleşmesi de bu hukuki düzenlemelerden birisidir.⁸⁸

Sözleşmenin amacı tıpkı Roma Anlaşmasının 220. maddesinde olduğu gibi mahkeme kararlarının topluluğa üye devletler arasında serbestçe dolaşımını sağlamak ve sözleşmeye taraf devletlerin birbirine

getirmiş, Donastia San Sabastian metni ise sözleşmenin maddi koşullarında da değişiklikler yapmıştır. Tekinalp, **Sempozyum**, s.181.

⁸⁷Reuland, **a.g.e.**, s.567, Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.13. İngiltere, İrlanda ve Danimarka 1973 yılında topluluğa üye olmalarıyla birlikte, Brüksel sözleşmesine ilişkin ayrı bir müzakere sürecine girmeyi de kabul etmişlerdir. Bu müzakereler sonucunda, ilk katılım anlaşması, 9 Ekim 1978 tarihli Danimarka, İngiltere, İrlanda ve Kuzey İrlanda'nın Brüksel Sözleşmesi ve 1971 Protokolüne Taraf Olmaları ve Brüksel Sözleşmesi ve 1971 Protokolünde Değişiklik Yapılmasına Dair anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi ise 1 Haziran 1988'dir.

1982 yılında Yunanistan'ın Roma Anlaşmasına taraf olmasıyla birlikte 25 Eylül 1982 tarihinde Brüksel Sözleşmesini de kabul etmiştir. Yunanistan ve diğer taraflar arasındaki bu anlaşma 1 Ekim 1989 da yürürlüğe girmiştir. Bu ise Brüksel Sözleşmesine yapılan ikinci katılım anlaşmasıdır.

Üçüncü katılım anlaşması olan, İspanya ve Portekiz'in Brüksel Sözleşmesine ve 1971 protokolüne katılımını sağlayan anlaşma ise 26 Mayıs 1989'da imzalanmıştır.⁸⁷ Bu anlaşma San Sebastian anlaşması olarak adlandırılmaktadır. Bu anlaşma ile Sözleşmede ve 1971 protokolünde esasa ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu katılım anlaşmasıyla birlikte Brüksel Sözleşmesini o sırada yeni kabul edilmiş olan Lugano sözleşmesiyle uyumunu sağlayabilmek için bazı müstakil değişiklikler de yapılmıştır.

Dördüncü katılım anlaşması ise 29 Kasım 1996 tarihinde Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in Brüksel Sözleşmesine katıldıkları anlaşmadır. Bu anlaşmayla da Brüksel sözleşmesinde değişiklikler yapılmış, ancak bu değişiklikler esasa ilişkin olmayıp sadece şekle ilişkin yani teknik değişiklikler olmuştur. Söz konusu dört katılma anlaşması ile birlikte ortaya çıkan beş ayrı metni sıralayacak olursak; asıl metin olan 1968 metni, 1978 metni, 1982 metni, 1989 metni ve 1996 metni olmak üzere beş ayrı metnin varlığını görebiliriz. Ortaya çıkan bu çeşitliliği ortadan kaldırmak için bütün bu metinlerin uyumu ve birleştirilmesi sağlanmış, yani konsolide bir metin ortaya koyulmuştur.

⁸⁸Günseli Öztekin, "Brüksel Anlaşması Anlamında Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi", **MHB: Prof.Dr. İlhan E. POSTACIOĞLU'na Armağan**, İstanbul, 1990, s.200.

olan tam inanç ve güvenini sağlamak olduğu söylenebilecektir.⁸⁹ Bu sözleşme Topluluğun sorunsuz bir şekilde özellikle milletlerarası nitelikli hukuki ihtilafların çözümü amacına ve Topluluğa yeni üye olan ülkelerin yavaş ve uyumsuz bir şekilde topluluğa dahil olma riskini bertaraf edebilme amacına hizmet etmektedir.⁹⁰ Nitekim sözleşmenin giriş kısmında da belirtildiği üzere, ekonomik ve ticari alanda istikrarın sağlanabilmesi için sözleşmecı devletler açısından milletlerarası yetkiye ilişkin ortak kuralların ortaya konulması, bir devlet mahkemesinde alınan kararın tanıma ve tenfiz usulünün de kolaylaştırılması, dolayısıyla da Topluluk içerisinde mahkeme kararlarının serbest dolaşımının sağlanması Brüksel Sözleşmesinin amacını ortaya koymaktadır.⁹¹ Sözleşme üye devletlerin yerel mahkemeleri önüne gelecek olan uyuşmazlıkları yönetecek olan hukuki düzenlemeleri yeknesaklaştırmak; dolayısıyla söz konusu mahkemelerin kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin taleplerin reddedilmesini en aza indirme gayesiyle hazırlanmıştır denilebilecektir.⁹²

3. Brüksel Sözleşmesinin Yorumu (1971 Protokolü)

Sözleşmenin yorumlanmasına ilişkin olarak birçok rapor hazırlanmıştır. Bu raporlar; Jenard'ın 1968 sözleşmesi ve 1971 protokolü hakkındaki raporu⁹³, Schlosser'in 1978 katılım anlaşması hakkındaki raporu,⁹⁴ Almeida Cruz, De Santos Real ve Jenard'ın 1989 katılım

⁸⁹Collier, **a.g.e.**, s. 133.

⁹⁰Reuland, **a.g.e.**, s.572 ; Magnus, Mankowski, **a.g.e.** ,s.13.; Collier, a.g.e., s. 133.

⁹¹Reuland, **a.g.e.**, s.573; Sakmar/Ekşi, **a.g.e.** , s.721,723.

⁹²Collier,a.g.e., 133.

⁹³ P.Jenard, "Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters", **OJ.** No C 59/2 5.3.1979.

⁹⁴Peter Schlosser," Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice, signed at Luxembourg", 9 October 1978. **OJ.** No C 59, 5.3.1979.

anlaşmasına dair raporları⁹⁵ sözleşmeye verilen gerekli önemin göstergeleri olan raporlardır.⁹⁶ Sözleşmeye taraf olan ülkeler, sözleşmenin yorumlanması açısından her ne kadar sözleşmeye dair hazırlanan Jenard raporu ve diğer katılım anlaşmaları hakkındaki raporlardan faydalanabilecek olsalar da, asıl olarak sözleşmeyi yorumlama yetkisi, 3 Haziran 1971 tarihinde hazırlanan bir protokolle Adalet Divanına verilmiş ve bu protokol yürürlüğe 1975 yılında girmiştir.⁹⁷ Protokolün imzalanmasıyla birlikte, sözleşmenin değişik şekillerde yorumlanmasının ortaya çıkartacağı sorunların önüne geçilmeye çalışılmıştır.⁹⁸

Adalet Divanının yorum yetkisini kullanması ise ancak yerel mahkemede görülmekte olan bir davada, yerel mahkemenin bir ön karar talebinin olması halinde mümkün olacaktır. Protokolün ikinci maddesinin birinci fıkrasında; Adalet Divanına başvurulabilme yetkisi olan mahkemeler ismen sayılmıştır.⁹⁹ Protokolün ikinci maddesinin ikinci fıkrasında; âkit devletlerin temyiz incelemesi yapan mahkemeleri; üçüncü fıkrasında ise sözleşmenin 37.maddesinde kendilerine tenfiz başvurusunda bulunulabilecek mahkemeler arasında sayılan mahkemeler de Adalet Divanına ön karar almak için başvurabilecek olan mahkemeler arasında sayılmıştır. 1971 protokolünün 2. maddesinden anlaşılan anlaşmanın

⁹⁵ Almeida Cruz, Desantes Real, P.Jenard, "Report on the Accession of the Kingdom of Spain and the Portuguese Republic to the 1968 Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters, **OJ** No.C189/35, 1990.

⁹⁶ Collier, **a.g.e.**, 132.

⁹⁷ Protocol on the Interpretation by the Court of Justice of the Convention of 27 September 1968 on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters, **OJ**. No L 304; Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.14, Reuland, **a.g.e.**, s.565; Sağbili, **a.g.e.**, s.63; Öztekin, **a.g.e.**, 201; Erdem, Anlaşma, s.185.

⁹⁸ Reuland, **a.g.e.**, s.565.

⁹⁹ Belçika'da: *la Cour de Cassation - het Hof van Cassatie and le Conseil d'État - de Raad van State*, Danimarka'da: *højesteret*, Almanya'da: *die obersten Gerichtshöfe des Bundes*, Yunanistan'da: *απαλλοτρίωτα*, İspanya'da: *el Tribunal Supremo*, Fransa'da: *la Cour de Cassation and le Conseil d'État*, İrlanda'da: *the Supreme Court*, İtalya'da: *la Corte Suprema di Cassazione*, Lüksemburg'da: *la Cour supérieure de Justice*, temyiz mahkemesi sıfatıyla, Hollanda'da: *de Hoge Raad*, Portekiz'de: *o Supremo Tribunal de Justiça* ve *o Supremo Tribunal Administrativo*, İngiltere'de: *the House of Lords*, ve nihai olarak da sözleşmenin 37. Maddesinin ikinci fıkrası ve 41. Maddeleri uyarınca başvuruda bulunmuş olan mahkemeler ön karar için başvuruda bulunabilecek olan mahkemeler olarak sayılmıştır.

yorumu için ön karar başvurusunda bulunabilecek olan mahkemeler ülkelerin temyiz merci olarak görev yapan mahkemeleridir.¹⁰⁰

1971 protokolü Avrupa’da devam eden hukuki, tarihi ve politik alanda bütünleştirme çalışmalarının örneklerinden birisidir. Bu protokolle Adalet Divanı özel bir uluslararası sözleşme üzerinde yargı yetkisi tanınan ilk uluslararası mahkeme olmuştur.¹⁰¹

4. Brüksel Sözleşmesinin Topluluk Hukukundaki Yeri

Uluslararası sözleşmeler, uluslararası hukukun sözleşme yapma yetkisi verdiği kişilerin iradelerini gösteren, yine bu kişiler arasında, uluslararası hukuka uygun biçimde hak ve yükümlülükler doğuran, bunları değiştiren veya sona erdiren nitelikte irade uyuşmaları olarak tanımlanmaktadır.¹⁰² Uluslararası sözleşmeler de kendi aralarında kategorilere ayrılırlar; bu ayrımlar, iki taraflı (bilateral treaties) - çok taraflı sözleşme (multilateral treaties) , akit tipi sözleşmeler (treaty-contracts)- kanun sözleşmeler (law making treaties) olarak sayılabilir. Bu bağlamda Brüksel sözleşmesini çok taraflı – kanun anlaşma olarak nitelemek doğru olacaktır. Kanun sözleşmeler yalnız belirli bir zaman kesiti için değil, daha kapsamlı bir şekilde genel, objektif ve soyut olarak uluslararası yaşamı düzenleme amacıyla, kalıcı bir etki ortaya koyabilmek için yapılmış sözleşmelerdir.¹⁰³

Bir anlaşmaya onay verildiğinde ya da anlaşmaya katılma gerçekleştiğinde, söz konusu devletin anayasası ve mevzuatına göre yetkili organları tarafından söz konusu anlaşmanın bağlayıcılığının kabul

¹⁰⁰Öztekin, **a.g.e.**, s.201.

¹⁰¹Reuland, **a.g.e.**, s.566.

¹⁰²Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, Turhan, 2009,s.43.; Arslan Gündüz, **Milletlerarası Hukuk**, İstanbul, Beta,2000,s.16-17.

¹⁰³Gündüz, **a.g.e.**,s.17.

edilmesi gerekmektedir.¹⁰⁴ Eğer bir anlaşmaya taraf olan devletler başka bir kesinleşme biçimi öngörmemişlerse; bir uluslararası anlaşmanın resmîlik kazanması ve kesinleşmesi taraf devletlerin temsilcilerinin imza ya da paraf anında olmaktadır.¹⁰⁵

Brüksel Sözleşmesi de, âkit devletlerin iç hukukunda uygulanabilir olma niteliğini yukarıda arz edilen usulde gerçekleştirmesi gereken bir uluslararası sözleşmedir. Avrupa Birliğine üye devletlerin iç hukukunda kendiliğinden hüküm ifade etmeyecek ancak âkit devletlerin söz konusu usule uygun hareket etmeleriyle mümkün olabilecektir.¹⁰⁶

Burada Roma Sözleşmesinin 220. maddesinin hukuki dayanak olarak gösterilmesi yani daha başlangıçta Avrupa Birliği Hukuku ile güçlü bir bağlantıyla ortaya çıkmış olması¹⁰⁷, Avrupa Toplulukları Adalet Divanının genel ve müstakil yorum yetkisine sahip olması¹⁰⁸ gibi nedenler, sözleşmenin yalnız başına bir sözleşme olmaktan öte Topluluk hukukunun bir parçası olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

5. Brüksel Sözleşmesinin Kapsamı ve Uygulama Alanı

Brüksel Sözleşmesi,¹⁰⁹ devlet mahkemelerinin milletlerarası yetkisini ve verdikleri kararların tanınması ve tenfizini düzenlemektedir. Sözleşmenin kapsamının düzenlendiği birinci maddesine göre; önüne

¹⁰⁴Pazarcı, **a.g.e.**, s.60.

¹⁰⁵Pazarcı, **a.g.e.**, s.55.

¹⁰⁶Reuland, **a.g.e.**, s.569; Süral, **a.g.e.**, s.34.

¹⁰⁷Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.32.

¹⁰⁸Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.31.

¹⁰⁹Brüksel Sözleşmesi, bir başlangıç; sekiz başlık altında düzenlenmiş 68 madde, bir protokol ve bir ortak beyandan meydana gelmektedir. Birinci bölümünde Sözleşmenin uygulama alanı (madde 1), ikinci bölümde milletlerarası yetki (madde 2-24), üçüncü bölümde tanıma ve tenfiz (madde 25-49), dördüncü bölümde resmi belgeler ve mahkeme önünde yapılan sulhler (madde 50-51), beşinci bölümde genel hükümler (madde 52-53), altıncı bölümde geçiş dönemi (madde 54), yedinci bölümde diğer konvansiyonlarla olan ilişkiler (55-59. Maddeler) ve son olarak sekizinci bölümde ise nihai hükümler yer almaktadır.

geldiği mahkemenin sıfatı ne olursa olsun, hukuki ve ticari konularla sınırlandırılmıştır.¹¹⁰ Ancak sözleşme hukuki ve ticari konuların neler olduğunun tanımlamamıştır.¹¹¹

Hukuki ve ticari konular kavramının tanımlanmasında ATAD'ın 1976 yılında vermiş olduğu "*LTU v. Eurocontrol*"¹¹² kararından bahsetmek yerinde olacaktır. Bir Alman havayolu şirketi olan LTU, havayolu güvenliği hizmeti sağlayan uluslararası bir şirket olan Eurocontrol hakkında, Eurocontrol, şirketinin kamu gücünü de kullanarak ücretlerin tahsili amacıyla LTU şirketini zorlaması nedeniyle; ücretlerinin kabul edilebilir olmadığı iddiasıyla dava açmıştır. Belçika mahkemeleri davayı ticari nitelikli bir dava olarak değerlendirmiştir. Kararın Almanya'da tenfizi talep edildiğinde söz konusu davanın ticari bir dava olup olmadığı sorusunun çözümü için ATAD'a başvurmuştur.

ATAD söz konusu uyuşmazlığın hukuki ve ticari bir uyuşmazlık olarak nitelendirilemeyeceğine, dolayısıyla sözleşmenin kapsamı dışında kaldığına karar vermiştir. Kararda Eurocontrol şirketinin sıradan bir şirket gibi mi yoksa özel imtiyazlara sahip bir kamu otoritesi olarak mı davrandığı sorgulanmış ve davanın hukuki ve ticari bir dava olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.¹¹³

Brüksel Sözleşmesinin 1/II. maddesi âkit devletlerin kanunlar ihtilafı kurallarının birbirinden farklılığı sebebiyle bazı hukuki ve ticari konuları sözleşmenin kapsamı dışında bırakmıştır.

¹¹⁰Abla Mayss, **Principles of Conflict Of Laws**, London/Sydney, Cavendish Publishing Limited, 3rd. Edition, 1999, s. 49.

¹¹¹Jenard, **a.g.e.**, s.9; Reuland, **a.g.e.**, s.577.

¹¹²L.T.U. v Eurocontrol, ECR, 1541, 14.10.1976, s. 01541. ; Kararın İngilizce tam metni için bkz.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61976J0029:EN:HTML,>
27.01.2011.

¹¹³Trevor C. Hartley, **Civil Jurisdiction and Judgments: The Application in England of the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters under the Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982**, London, Sweet & Maxwell, 1984, s.13.

Bu hükmün getirilmesindeki amacın; sözleşmeye taraf olan devletler arasında yeknesak ve eşit uygulama ahenginin korunması; sözleşme kapsamına dahil edilmeyen başlıkların sözleşmeye taraf olan ülkelerdeki kanunlar ihtilafı kuralları ve teamül açısından var olan farklılıkların ortaya çıkartacağı karışıklıkları önlemek olduğu söylenebilecektir.¹¹⁴

Brüksel Sözleşmesinin m.1/II/1 hükmüne göre, kişi halleri, kişi ehliyetleri, gerçek kişilerin temsili, aile mal rejimine ilişkin konular kapsam dışında bırakılmıştır. Brüksel Sözleşmesi kapsamı dışında bırakılan hal ve ehliyet meselelerinin sadece gerçek kişilerle ilgili olduğu, dolayısıyla tüzel kişilerle ilgili ehliyet meselelerinin Sözleşme kapsamında değerlendirilebileceği söylenebilecektir.

Brüksel Sözleşmesi, vasiyetname hukuku da dahil olmak üzere miras hukuku ve evlilik birliğinden kaynaklanan mal varlığı haklarına ilişkin konularda, iflas, sulh ve buna benzer usullerde, sosyal güvenlik ve tahkim konularında uygulanmayacaktır (madde 1).

6. Brüksel Sözleşmesinin Üçüncü Ükelere Etkisi

1970'lerin başlarında Avrupa Topluluğu ile Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkeleri arasında gümrük ve kota sınırlamalarının kalkmasıyla birlikte iki topluluk arasındaki ekonomik işbirliği ilerlemiş, 1984 yılına gelindiğinde ise, hem Avrupa Birliği hem de EFTA ülkeleri Brüksel Sözleşmesi ile sağlanan hukuki işbirliğinin her iki topluluğa üye ülkelere yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşüncesiyle, Lüksemburg Ortak Deklarasyonunu yayınlamışlardır.¹¹⁵ Daha sonra 16 Eylül 1988 tarihinde, Avrupa Topluluğuna üye ülkelerle EFTA ülkeleri arasında, "*Hukuki ve*

¹¹⁴Jenard, **a.g.e.**, 10-13; Süral,**a.g.e.**, s.40-41.

¹¹⁵Süral,**a.g.e.**, s.50-51.; James Fawcett, "Current Survey, Conventions Under Article 220 EEC", **European Law Review**, C.14, April 1989, s.105.

Ticari Konularda Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tenfizine İlişkin Sözleşme (Lugano Sözleşmesi)” imzalanmıştır.¹¹⁶ Sözleşmenin 60/c ve 62-63. maddeleri hükmüne göre Avrupa Topluluğu veya EFTA üyesi devletlerin oybirliğiyle alacakları bir kararla sözleşmeye Topluluk veya EFTA üyesi olmayan bir ülkenin de taraf olması mümkün kılınmıştır.

Avrupa’da ekonomik alanda entegrasyonun geliştirilmesi gayesiyle, 1988 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkeler ile Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ¹¹⁷ üyesi ülkeler arasında Luganoda imzalanan Sözleşme, Avrupa ekonomik alanına dahil ülkeler arasında yargı kararlarının serbest dolaşımını sağlamak amacıyla akdedilmiştir.¹¹⁸

a. Lugano Sözleşmesinin Amacı

Lugano Sözleşmesinin hükümleri Brüksel Sözleşmesinin 1989 versiyonunun hükümlerine büyük oranda benzerlik göstermektedir.¹¹⁹ Brüksel Sözleşmesi ile güdülen; kişilerin hukuki korunmasının güçlenmesi, mahkemelerin milletlerarası yetkisinin belirlenmesi ve yabancı mahkeme kararlarının tenfizi prosedürünün kolaylaştırılması, Lugano Sözleşmesi ile gözetilen amaçlar içerisinde.¹²⁰

¹¹⁶Süral, **a.g.e.**, s.51.; Fawcett,**a.g.e.**, s. 105.

¹¹⁷The European Free Trade Association, Avrupa Serbest Ticaret Birliği, 3 Mayıs 1960 tarihinde kurulmuş olan bir birliktir. Günümüzde kurucuları dahil bir çok üye ülke Avrupa birliği üyeliğine geçmiş bulunmaktadır. Hali hazırda üye olan ülkeler; Norveç, İsviçre, İzlanda ve Lihtenştayn’dır.

¹¹⁸Magnus, Mankowski; **a.g.e.** ,s.15.

¹¹⁹Peter Stone; **Civil Jurisdiction and Judgement In Europe**, New York, Longman, 1998, s. 4-6. , Sakmar/Ekşi, **a.g.e.**, s.727.

¹²⁰Lugano’da 16 Eylül 1988 tarihinde imzalanan Hukukî ve Ticarî Konularda Yargı Kararlarının Tenfizi ve Yargı Yetkisine Dair Sözleşme (88/592/AET.),

http://www.abgm.adalet.gov.tr/turkce_ab_mevzuat/adalet_ozgurluk_guven.html, 13.11.2010.; “Bu sözleşmeye taraf olan yüksek akit taraflar, kendi ülkelerindeki mukim kişilerin hukuki korunmasının güçlendirilmesini arzu ederek, kendi mahkemelerinin uluslararası yargı yetkisinin belirlenmesi amacıyla, tanınmanın gerçekleştirilmesi ve yargı kararlarının, asıl belgelerin ve sulh kararlarının uygulanmasının sağlanması için hızlı ve etkin bir usulün yürürlüğe konulmasının önemli olduğunu göz önünde bulundurarak, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Serbest

b. Lugano Sözleşmesinin Yorumlanması

Lugano Sözleşmesinin tarafları sadece Avrupa Topluluklarına üye ülkeler olmadığı EFTA üyesi ülkelerle imzalanan bir sözleşme olması hasebiyle, Sözleşmenin yorumlanması ve bağlayıcı kararlar verme yetkisi Adalet Divanına ait değildir, başkaca bir kuruma da bu yetkiler verilmemiştir.¹²¹

Sözleşmenin yeknesak yorumlanmasına dair 2. nolu protokolde sözleşmeye taraf olan ülkeler, sözleşmenin 65. maddesinden hareketle Lugano Sözleşmesi ile Brüksel Sözleşmesi arasındaki bağlantıyı ve Avrupa Toplulukları Adalet Divanının Brüksel Sözleşmesi hükümlerini yorumlama yetkisinin bulunduğunu da göz önünde bulundurmışlardır. Burada protokolün 2. maddesinden hareketle Adalet Divanının Brüksel Sözleşmesi için kullanmış olduğu yorum araçları ve yapmış olduğu yorumların Lugano Sözleşmesinin yorumlanmasında da kullanılır olduğunu söylemek doğru olacaktır.¹²²

Protokolün giriş kısmında da belirtildiği üzere, sözleşmeciler devletler mahkemelerin bağımsızlığına tam riayet ederek, Sözleşme hükümlerinin mümkün olduğu kadar yeknesak yorumlanmasının ve bu Sözleşmede tekrar üretilen Brüksel Sözleşmesinin ilgili hükümlerinin korunmasını amaçlayarak bu protokolü hazırlamışlardır.¹²³

Ticaret Birliğinin üyeleri arasında tamamlanan serbest ticaret anlaşmalarının ekonomik alanda yasakladığı, aralarındaki bağlantıların farkında olarak, Avrupa topluluklarının birbirini izleyen genişlemeleriyle katılım sözleşmeleriyle değiştirilmiş 27 Eylül 1968 tarihli hukukî ve ticarî konularda yargı kararlarının tenfizi ve yargı yetkisine dair Brüksel sözleşmesini hesaba katarak, Sözleşme prensiplerinin bu belgeye taraf olan ülkelere yayılması Avrupa’da hukuki ve ekonomik işbirliğini güçlendireceğine ikna olarak, Bu belgenin mümkün olduğunca tek tip yorumlanmasından emin olmak arzusuyla, Bu anlayışla sözleşmeyi tamamlamayı kararlaştırmış ve anlaşmışlardır.”

¹²¹Süral, **a.g.e.**, 52.

¹²²Süral, **a.g.e.**, 53.

¹²³Fawcett, **a.g.e.**, s. 111.; Süral, **a.g.e.** s.54.

c. Lugano Sözleşmesinin Kapsamı

Sözleşmenin kapsam başlıklı 1. maddesinde “*Bu Sözleşme mahkeme yahut divanın niteliği ne olursa olsun hukukî ve ticarî konularda uygulanacaktır.*” denilmektedir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde Brüksel Sözleşmesinin 1. maddesi ile Lugano Sözleşmesinin 1. maddesinin aynı düzenlemeyi içerdiğini söyleyebiliriz.¹²⁴

Lugano Sözleşmesinin kapsamı dışında bırakılan başlıklara baktığımızda da bunlar; gerçek kişilerin kişilik halleri ve hukuksal ehliyetleri, evlilik ilişkisinden vasiyetten ve terekeden kaynaklanan mülkiyet hakları, iflas, iflas etmiş şirketler veya diğer hukukî kişilerin tasfiye süreci, adlî borç tasfiye anlaşmaları, konkordatolar ve benzeri işlemler; sosyal güvenlik; tahkim olarak sıralanabilecektir. Sözleşmenin kapsamı dışında bırakılan başlıklar da Brüksel Sözleşmesinin kapsamına dahil olmayan başlıklarla aynıdır.

d. Lugano Sözleşmesinin Uygulama Alanı

Lugano Sözleşmesinin uygulama alanı, Sözleşmeye taraf olan devlet mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin belirlenmesi ve bu ülke mahkemelerince verilen kararların Sözleşmeye taraf olan devlet mahkemelerince tanıma ve tenfizini düzenlemektedir.¹²⁵

Lugano Sözleşmesi’nin 60/a-b maddesi hükümlerine göre, sözleşmenin hazırlık çalışmaları esnasında Avrupa Topluluğu’na veya EFTA’ya üye olan veya Sözleşmenin imzaya açılmasından sonra bu topluluklardan birine taraf olacak devletler, sözleşmeye taraf olabileceklerdir. Sözleşmenin 60/c maddesine göre ise, 62/1-b

¹²⁴Magnus, Mankowski; **a.g.e.** ,s.29.

¹²⁵Magnus, Mankowski; **a.g.e.** ,s.19.

hükümlerine göre Sözleşmeye davet edilmiş ülkeler de, Sözleşmeye taraf olabileceklerdir. Dolayısıyla sözleşmeye taraf olabilmek için Avrupa Topluluğuna veya EFTA'ya üye olma koşulu aranmamaktadır.

Sözleşmenin 54/b maddesi hükmüne göre; Avrupa Toplulukları üye devletlerinin Brüksel'de 27 Eylül 1968 de imzaladıkları *"Hukukî ve Ticarî Konularda Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tenfizi Hakkındaki Sözleşmenin Adalet Divanınca yorumlanmasına ilişkin Lüksemburg'ta 3 Haziran 1971'de imzalanmış Protokol"*ün, Avrupa Topluluklarına katılan devletlerin Katılım Sözleşmeleriyle söz konusu sözleşmede meydana gelen değişikliklerin uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği belirtilerek, Lugano Sözleşmesi ile Brüksel Sözleşmesinin çatışması önlenmiş ve Brüksel Sözleşmesinin uygulanmasının devamlılığı sağlanmıştır.

Lugano Sözleşmesi ile Brüksel Sözleşmesi arasındaki ilişkiyi Lugano Sözleşmesinin 54B/II. maddesi düzenlemektedir. Buna göre, davalının yerleşim yeri Avrupa Topluluğu üyesi olmayan bir ülke olması ve bu ülkenin Konvansiyona taraf olması halinde Lugano Sözleşmesi'nin 16. maddesi veya 17. maddesince Avrupa topluluğuna üye olmayan bir âkit devleti münhasıran yetkili olarak belirtmesi durumunda, söz konusu ülke mahkemelerinin milletlerarası yetkisi Lugano Sözleşmesi hükümlerine göre belirlenecektir.

Lugano Sözleşmesi'nin 55. maddesi birçok sözleşmeyi ismen saymak suretiyle belirtmiş ve konvansiyona üye devletlerin aralarında daha önceden akdedilmiş olan yetki, tanıma ve tenfize ilişkin bu anlaşmaların yerine Lugano Sözleşmesi'nin uygulanacağını açıkça belirtmiştir.

Lugano Sözleşmesi'nin 56. maddesi sözleşmeden çıkartılmıştır. Sözleşmenin 57 maddesi ise, Lugano Sözleşmesi'nin belirli konularda yetki, tanıma ve tenfize ilişkin özel anlaşmalarla olan ilişkisini

düzenlemektedir. Söz konusu düzenlemeler, Brüksel Sözleşmesi'nin aynı konuyu düzenleyen 57 maddesi hükümleri ile aynıdır.¹²⁶

B. BRÜKSEL TÜZÜĞÜ (44/2001 NO'LU HUKUKİ VE TİCARİ KONULARDA YARGI YETKİSİ VE YARGI KARARLARININ TANIMA VE TENFİZİNE İLİŞKİN AVRUPA BİRLİĞİ KONSEY TÜZÜĞÜ)

44/2001 Sayılı 44/2001 No'lu Hukuki ve Ticari Konularda Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tanıma ve Tenfizine İlişkin Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü, Avrupa birliğinin hukuki ve ticari konularda yargı yetkisine ilişkin ve bağlayıcılığa sahip olan en nihai metnidir.

1. Brüksel Tüzüğü'nün Hazırlık Çalışmaları

Amsterdam Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Topluluğunun, kanunlar ihtilafı kurallarının yeknesaklaştırılması konusunda yetkilendirildiğini görmekteyiz.¹²⁷

Brüksel Tüzüğü'nün hazırlanmasının pratik gerekçelerine bakacak olursak; sözleşme şeklinde olan mevcut düzenlemelerin zaman içerisinde yarattığı sorunları gidermek ve yeni çözümler üretmek, AET'yi kuran Roma anlaşmasının 220. maddesinin devletler özel hukuku bağlamında yapılacak hukuki düzenlemelere önemli sınırlamalar getirmesi, sözleşmelerin onay ve imzası için geçen sürelerin fazla olması, bazı üye

¹²⁶ Süral, **a.g.e.** s.55.

¹²⁷ Zeynep Derya Tarman, “Akit Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Avrupa Topluluğu Tüzüğü (Roma II)”, **AÜHFD.**, 2008, C.57, S.2,s.194; Treaty Of Amsterdam Amending The Treaty On European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Related Acts, **OJ.** C 340, 10 November 1997. Sözleşmenin İngilizce tam metni için bkz.: <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, 13.11.2010.

devletlerin sözleşmelere taraf olmadan kaçınması dolayı sözleşme usulünden vazgeçilmiş ve tüzük olarak düzenleme yapılmıştır.¹²⁸

Brüksel Sözleşmesi 22 Aralık 2000 tarihinde Konsey tarafından Tüzük haline getirilmiş ve “*Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair Konsey Tüzüğü*” (EC No 44/2001)¹²⁹ adıyla Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesinde yayınlanmıştır. 44/2001 sayılı Konsey Tüzüğü 1 Mart 2002 tarihinde Danimarka milletlerarası özel hukukun uyumlaştırılmasına dair Amsterdam Anlaşmasının IV. Kısımıyla bağlı olmamayı seçmiştir. Danimarka ve Brüksel Tüzüğü’nün uygulama alanı dışında bırakılan devletlerde Brüksel Sözleşmesi uygulamaya devam edecek diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler için Brüksel Sözleşmesinin yerine Tüzük uygulamaya geçmiştir.¹³⁰

Avrupa Topluluğu anlaşmasının 61/c maddesi ve 67/1 maddesi ışığında Komisyonun¹³¹, parlamentonun ve ekonomik ve sosyal komitenin görüşleri de alınmak suretiyle Brüksel Tüzüğü hazırlanmıştır.¹³² 1 Mart 2002 tarihinde yürürlüğe giren Tüzük (m.76) bu andan itibaren Brüksel Sözleşmesinin yerini almıştır (m.68/1). Tüzüğü’n 68/2 maddesi hükmüne

¹²⁸Hadimoğlu, **a.g.e.**, s.31; Sakmar/Ekşi, **a.g.e.**, s.731; Süral, **a.g.e.**, s.64.

¹²⁹Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters, **OJ**. No: L 012 , 16/01/2001 P, s.1-23; Tüzüğü’n İngilizce tam metni için bkz.:

http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/_brux-textes.htm, 13.11.2010.

¹³⁰Ksenija Vasiljeva, ”1968 Brussels Convention and EU Council Regulation No 44/2001: Jurisdiction in Consumer Contracts Concluded Online”, **European Law Journal**, Vol.10, No.1,1 January 2004, s.123, Çiçekli, **a.g.e.**, s.191; Hadimoğlu,**a.g.e.**,s.30.; Magnus,Mankowski; **a.g.e.** ,s.25; Sakmar,Ekşi, **a.g.e.**, s.731; Süral,**a.g.e.**, s.64.

¹³¹Commission Proposal for a Council Regulation (EC) on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters **OJ**. No: C 376 E/01, s.10;

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1999:376E:0001:0017:EN:PDF>, 13.11.2010.

¹³²Opinion of the Economic and Social Committee on the ‘Proposal for a Council Regulation (EC) on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters’

OJ. No: C 117/02, 26.04.2000; Görüşün ingilizce metni için bkz.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2000:117:0006:0006:EN:PDF>, 13.11.2010.

göre; bu safhadan sonra artık üye devletler arasında Sözleşmeye yapılacak olan atıflar, Tüzüğe yapılmış kabul edilecektir.

2. Brüksel Tüzüğü'nün Topluluk Hukukundaki Yeri

AT Antlaşması'nın 249. maddesinde de belirtildiği gibi tüzükler, genel kapsama sahip, tüm yönleriyle üye ülkeleri bağlayan ve her üye ülkede doğrudan uygulanan hukuki tasarruflardır.¹³³ Bu nitelikleri ile tüzükler, AT hukukundaki en etkili hukuki tasarruflardır. Birlik içerisinde Tüzük seviyesinde bir düzenleme yapmanın esas amacı, tüm üye ülkelerde aynı şekilde ve aynı anda uygulanan normlar yaratarak, hukuk birliğini sağlamaktır.¹³⁴

AT Antlaşması'nın 189. maddesi Tüzüklerin doğrudan uygulanır nitelikte olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla ulusal mahkemeler önünde kendi haklarını korumak için Tüzüklere dayanabileceklerdir. Diğer bir ifadeyle Tüzükler yürürlüğe girdikleri andan itibaren, üye ülkelerin iç hukuklarının bir parçası haline gelmekte, üye ülkelerin yasama, yürütme ve yargı organlarını bağlayıcı nitelik kazanmaktadır. Ulusal mahkemeler de bu hükümlere istinaden karar verebilecektir.¹³⁵ Üye ülkeler Tüzüklerin iç hukuka dahil edilmesi için herhangi bir dönüşüm işlemi yapamamaktadırlar.¹³⁶

¹³³Bozkurt,Özcan, Köktaş, **a.g.e.**, s.156.

¹³⁴Bozkurt, Özcan, Köktaş, **a.g.e.**, s.155.

¹³⁵Bahadır Erdem, “Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü”, **Ünal Tekinalp’e Armağan**, C.II, 2003, s.1010. (Tüzük); Sakmar/Ekşi, **a.g.e.**, s.730; Süral,**a.g.e.**, s.60;

¹³⁶Bozkurt, Özcan, Köktaş, **a.g.e.** s.156; Füsün Arsava; **Avrupa Toplulukları Hukuku ve Bu Hukukun Ulusal Alanda Uygulanmasından Doğan Sorunlar**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları,1985, s.30.

Üye devletler Tüzüklerin uygulanmasından kaçınamazlar ve Anayasaya uygunluk denetimi yapamazlar.¹³⁷ Birlik hukukunun bir parçası olan Tüzüklerin bu özellikleri ile geçerlilik kazanması, üye devletlerin Birlik hukukuna ulusal hukuklarına nazaran öncelik vermeleriyle mümkündür.¹³⁸

3. Brüksel Tüzüğü'nün Amacı

Topluluğa üye ülkelerde, yargı yetkisi ve yargı kararlarının tanınmasını düzenleyen ulusal kurallarda bulunan farklılıklar, iç pazarın sağlıklı işlemlerini engellemektedir. Bu nedenle Brüksel Tüzüğüyle özel hukuk ve ticaret hukuku konularında yargı yetkisine ilişkin ihtilâfları düzenlemek ve üye devletlerin yargı kararlarını hızlı ve kolaylıkla tanınması ve tenfizi için, usule ilişkin işlemleri basitleştiren kurallar ortaya koyabilmek amaçlanmıştır.¹³⁹

Yargı kararlarının serbest dolaşımını sağlamak amacıyla, üçüncü bir devlet topraklarında ikamet eden bir şahıs hakkında, Tüzüğü uygulandığı üye devlet mahkemelerinde verilen kararlar, diğer bir üye devlet mahkemesinde de tanınmasını ve tenfizini mümkün kılmak Tüzüğü'nün amaçları arasında sayılmıştır.¹⁴⁰

Tüzüğü'nün 2. maddesi hükmüne göre; bir üye devlet topraklarında ikamet eden kişilere karşı, vatandaşlıkları ne olursa olsun, o üye devlet mahkemelerinde dava açılabilir. İkamet ettikleri üye devletin vatandaşı olmayan kişiler, söz konusu devletin vatandaşlarına uygulanan yargı yetkisi kurallarına tabi olurlar. Bu temel kural, davaların etki alanının ve

¹³⁷Sürat, **a.g.e.**, s.61; Arsava, **a.g.e.** s.31.

¹³⁸Arsava, **a.g.e.**, s.31.

¹³⁹Bkz. Brüksel Tüzüğü, paragraf 2.

¹⁴⁰Bkz. Brüksel Tüzüğü, paragraf 10.

usule ilişkin farklılıkların oluşturacağı sorunları engellemek amacıyla getirilmiştir.¹⁴¹

4. Brüksel Tüzüğü'nün Kapsamı

Tüzüğü'nün 1. maddesine göre, mahkeme veya divanın niteliği ne olursa olsun özel hukuk ve ticaret hukuku konularında uygulama alanı bulacaktır. Ancak mali konular ile gümrüğe ilişkin veya idari konular Tüzüğü'nün kapsamına dahil değildir. Tüzüğü'nün kapsamı dahilinde olmayan konular yine 1. maddede sayılmıştır; buna göre Tüzük aşağıdaki konularda uygulanmayacaktır.

- a. Gerçek kişilerin statüsü veya hak ehliyeti, fiil ehliyeti, gerçek kişilerin kanuni vekilleri gibi, evlilik ilişkisine ait mal rejimleri, ölüme bağlı tasarruflar ve miras;
- b. İflas, aciz durumundaki şirketlerin veya diğer tüzel kişilerin tasfiyesi ile ilgili işlemler, hukuki düzenlemeler, konkordato ve benzeri işlemler;
- c. Sosyal güvenlik;
- d. Tahkim.

Tüzük Avrupa Birliği üye devletlerinin mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin belirlenmesini ve bu ülke mahkemeleri tarafından verilen kararların diğer ülke mahkemelerinde tanınmasını ve tenfizini düzenlemektedir. Tanıma veya tenfize konu olan kararın taraflarının vatandaşlıkları veya üye ülkelerden birinde ikamet ediyor olmaları ya da olmamaları, tanıma veya tenfiz usulüne Tüzük hükümlerinin

¹⁴¹Magnus,Mankowski, a.g.e., s.24.

uygulanmasını engellemeyecektir.¹⁴² Tüzüğün giriş bölümü 10. paragrafında bu durum açıkça ifade edilmiştir.

Tüzüğün giriş bölümü 9. paragrafında da belirtildiği üzere, herhangi bir üye ülkede ikamet etmeyen bir davalıya karşı açılacak davalarda yetki, davanın açılacağı ülkenin iç hukukunun yetki kurallarınca belirlenecektir.

Tüzüğün giriş bölümünün 23. paragrafında, Brüksel Sözleşmesi'nin Amsterdam Anlaşmasının 299. maddesi hükmü gereği Tüzük kapsamına dahil olmayan bölgelerde uygulanmaya devam edeceği belirtilmiştir.

Tüzüğün 71/l. maddesi hükmü gereği, Tüzük, üye devletlerin aralarında daha önceden imzaladıkları belirli konularda yetki, tanıma ve tenfiz ile alakalı özel düzenlemeler getiren anlaşmaları da etkilemeyecektir.

Brüksel sözleşmesinde ve 22 Aralık 2000 tarihli Konsey Tüzüğü'nde düzenlenmeyen aile hukukuna ilişkin konulardaki mahkemelerin yetkisi ile mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizine ilişkin kuralları ise, 29 Mayıs 2000 tarih ve 1347/2000 numaralı Aile Hukukuna ilişkin Davalar ve Bu Davalarla ilgili Eşlerin Çocuklarına Karşı Sorumluluklarından Doğan Medeni Usul Hukukuna İlişkin İşlemlerde Mahkemelerin Yetkisi İle Tanıma ve Tenfiz Kurallarını Düzenleyen Konsey Tüzüğü ile düzenlemiştir.¹⁴³

5. Brüksel Tüzüğü'nün Yorumu

Topluluk mevzuatının üye ülkelerde farklı şekilde yorumlanması ve uygulaması istenmeyen bir durumdur. Buna istinaden topluluk mevzuatının yeknesak olarak yorumlanması ve birlikteliğin sağlanabilmesi

¹⁴²Atalı, **a.g.e.**, s.104.

¹⁴³Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Bahadır ERDEM, "Aile Hukukuna İlişkin Davalarda Mahkemelerin Yetkisi ile Tanıma ve Tenfiz Kurallarını Düzenleyen Avrupa Konseyi Tüzüğü'ndeki Milletlerarası Yetki Kuralları", **MHB Y.** 21, S. 1-2, 2001.

gayesiyle ATAD, Topluluk hukukunun yorumlanmasıyla yetkili kılınmıştır.¹⁴⁴ Amsterdam anlaşmasıyla değişik Avrupa Topluluğu Anlaşmasının (eski 177) 234/II maddesine göre; Adalet Divanı, anlaşmanın yorumu konusunda; topluluk kurumlarının ve Avrupa Merkez Bankasının işlemlerinin geçerliliği ve yorumu konusunda; konsey tasarruflarıyla oluşturulan kurulların statülerinde öngörülmesi şartıyla, bu statülerin yorumu konusunda karar vermeye yetkilidir.

Sözleşmeye taraf devlet mahkemesi önüne gelen bir uyuşmazlıkta, mahkeme karar vermek için konuya ilişkin bir ön karara gerek duyarsa Adalet Divanından bu konuda karar vermesini isteyebilir. Söz konusu sorun iç hukuka göre, kararlarına karşı kanun yolu başvurusu imkanı olmayan bir mahkeme önünde görülmekte olan bir davada ileri sürülürse, bu mahkeme Adalet divanına başvurmakla yükümlüdür.¹⁴⁵

Brüksel Tüzüğünü de yorumlamaya yetkili organ ATAD'dır. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde Brüksel Sözleşmesinden farklı bir durum olmadığını söyleyebiliriz. Ancak burada ATAD'a başvurabilecek mahkemeler açısından bir farklılık vardır. 1971 protokolüyle birlikte ilk derece mahkemeleri dışında kalan mahkemeler, Brüksel Sözleşmesinin yorumu için ATAD'a başvurma imkanına sahip iken, diğer bir ifade ile ulusal yüksek mahkemeler yorum için başvuruya yetkili iken, Tüzükte yorum için ATAD'a başvurabilme yeteneğine sahip olan mahkemeler, kararlarına karşı başka bir yargı yoluna gitme imkanı bulunmayan mahkemelerle sınırlandırılmıştır.¹⁴⁶

Amsterdam anlaşmasıyla değişik Avrupa Topluluğu Anlaşması 68/III. maddesine göre, konsey, komisyon ve topluluğa üye devletlerin de

¹⁴⁴Süral,**a.g.e.**, s.62-63;

¹⁴⁵Cenk Bolayır, **Amsterdam antlaşması/ Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Anlaşmaları**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2000,s.71.

¹⁴⁶Hadimoğlu,**a.g.e.**, s.31; Süral,**a.g.e.**, s.62-63.

IV. başlık bağlamında çıkarılmış olan topluluk mevzuatının yorumlanması için ATAD'a başvurmaya yetkisi vardır.¹⁴⁷

Tüzük, Topluluk hukukunun bir parçası olmasından dolayı, topluluk hukukunun yorum metotlarına uygun olarak yorumlanacaktır.¹⁴⁸ Ancak Tüzüğün yorumlanmasında mevcut teamüllerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini unutulmamalıdır. Şöyle ki Tüzüğün selefi olan Brüksel Sözleşmesi, uluslararası bir sözleşme olarak zaten Avrupa Toplulukları Adalet Divanınca ve ulusal mahkemeler aracılığıyla otuz yıla yakın bir süre yorumlanmıştır.¹⁴⁹ Buradan hareketle Brüksel Sözleşmesi ve Brüksel Tüzüğüyle ilgili yapılacak yorumların paralellik arz etmesi gerektiği söylenebilecektir.¹⁵⁰

¹⁴⁷Süral, **a.g.e.**, s.62-63.

¹⁴⁸Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.31.

¹⁴⁹Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.31.

¹⁵⁰Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.31.; Tüzüğün yorumlanmasında, tüzük sadece topluluk hukukunun bir parçası olduğu sürece 22 Mayıs 1969 tarihli Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi doğrudan uygulama alanı bulamayacaktır. Ancak hem Brüksel sözleşmesinin yorumlanmasında hem de Lugano Sözleşmesinin yorumlanmasında Viyana sözleşmesinin kullanılmış olması dolaylı olarak tüzüğün yorumlanmasına da etki edecektir. Her halükarda Viyana Sözleşmesinin 31. maddesinde düzenlenen anlaşmaların yorumuna ilişkin genel kurallar, 32. maddesindeki tamamlayıcı yorum araçları ve 33. maddedeki iki veya daha fazla dilde tevsik edilmiş olan anlaşmaların yorumuna ilişkin kurallar uluslararası kabul görmüş ve çok iyi bilinen kurallar olup göz önünde bulundurulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BRÜKSEL TÜZÜĞÜ BAĞLAMINDA

YABANCI DERDESTLİK VE TÜRK HUKUKU

44/2001 sayılı “*Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair AT Konsey Tüzüğü*”nün yargı yetkisi başlıklı ikinci bölümünün, 9.kısım “*Birbiriyle Bağlantılı - Derdest Davalar*” başlığını taşımaktadır. Tüzüğün birbiriyle bağlantılı derdest davalara ilişkin düzenlemeleri içeren bu bölümü, dört maddeden oluşmaktadır.

I. BRÜKSEL TÜZÜĞÜNDE DERDESTLİK

Brüksel Tüzüğü’nün 27. ve 28. maddeleri¹⁵¹, Brüksel ve Lugano Sözleşmelerinin 21. ve 22. maddelerine tekabül eden ve söz konusu

¹⁵¹ Article 27

1. Where proceedings involving the same cause of action and between the same parties are brought in the courts of different Member States, any court other than the court first seised shall of its own motion stay its proceedings until such time as the jurisdiction of the court first seised is established.
2. Where the jurisdiction of the court first seised is established, any court other than the court first seised shall decline jurisdiction in favour of that court.

Article 28

1. Where related actions are pending in the courts of different Member States, any court other than the court first seised may stay its proceedings.
2. Where these actions are pending at first instance, any court other than the court first seised may also, on the application of one of the parties, decline jurisdiction if the court first seised has jurisdiction over the actions in question and its law permits the consolidation thereof.
3. For the purposes of this Article, actions are deemed to be related where they are so closely connected that it is expedient to hear and determine them together to avoid the risk of irreconcilable judgments resulting from separate proceedings.

maddelerin Tüzüğe aktarılmış halleridir. Brüksel ve Lugano sözleşmelerinin yürürlükte olduğu dönemde Adalet Divanı'nın vermiş olduğu kararlar Tüzüğün derdestlikle ilgili maddelerinin yorumunda nazara alınacaktır.

Brüksel ve Lugano Sözleşmelerinin maddelerinin önemi; Adalet Divanının Sözleşmelerin 21. ve 22. maddelerine istinaden vermiş olduğu kararlarının, Brüksel Tüzüğü'nün 27. ve 28. maddelerinin kapsamının ne olduğu, ne şekilde yorumlanması gerektiği gibi karşımıza çıkacak olan sorunların nasıl çözüleceğini göstermesindedir.

A. Tüzüğün 27-30. Maddelerinin Kapsamı

Brüksel hukuki metinleri geleneksel olarak hukuki yargılama sistemlerinde mevcut olandan daha sıkı bir derdestlik rejimi öngörmüştür.¹⁵² Tüzüğün 27. maddesi katı kurallı bir derdestlik hükmü içermektedir.¹⁵³ Öte yandan, Tüzüğün 28. maddesinde birbiriyle aynı olmamakla birlikte, bağlantılı olan davaların derdestliğine ilişkin bir düzenleme getirilmiştir.¹⁵⁴

¹⁵² Arthur T. Von Mehren, **Adjudicatory Authority in Private International Law**, Netherlands, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 298.; Martin Gebauer, "Lis Pendens, Negative Declaratory Judgement Actions and The First-Time-in Principle", **Conflict Of Laws in a Globalized World**, (Ed. Eckart Gottschalk, Ralf Michaels, Giesela Rühl, Jan Von Hein), Cambridge, 2007, Cambridge University Press, s. 92.

¹⁵³ Mehren, **a.g.e.**, 298.; Madde 27:

1. Dava sebebi ve tarafları aynı olan davaların değişik Üye Devletlerin mahkemelerinde açılması durumunda, ilk davanın açıldığı yer mahkemesi dışında kalan diğer tüm mahkemeler ilk müracaat edilen mahkemenin yetkisi kesinleşinceye kadar davaları kendi kararı ile durdururlar.
2. İlk davanın açıldığı yer mahkemesinin yetkisi kesinleşinceye kadar diğer tüm mahkemeler yetkisizlik kararı verirler."

¹⁵⁴ "Madde 28:

1. Değişik Üye Devlet mahkemelerinde birbirleri ile bağlantılı davaların derdest olduğu durumlarda, daha sonra dava açılan diğer tüm mahkemeler duruşmaları erteleyebilirler.
2. Bu davalar ilk aşamada derdest ise, ilk başvuru mahkeme haricindeki tüm mahkemeler, taraflardan birinin talebi üzerine ve ilk başvuru mahkemenin yargı yetkisinin bulunması ve bu

Tüzükte uyuşmazlığın ilk olarak dava konusu edildiği yer mahkemesinin tercih edildiği söylenebilecektir. Ayrıca, bu hükümlere bakıldığında her iki hükmün de usuli açıdan, ikinci davanın açıldığı mahkemeye durdurmaya yönelik karar vermeyi ve ikinci davanın açıldığı mahkemenin yetkisizlik kararı vermesini gerektirdiğini görmekteyiz.¹⁵⁵

Brüksel Tüzüğü, 27. maddesinde katı bir derdestlik kuralı öngörmüşken, 28.maddesinde de bir o kadar esnek bir “*forum non conveniens*” yaklaşımını kabul etmektedir.¹⁵⁶ Burada aynı konu, hukuki olay ve aynı taraf kavramlarından neyin kastedildiğinin katı bir tanımlamasının yapılması gerekmektedir.¹⁵⁷

Tüzüğün 27. maddesi hukuki açıdan çelişkili yargı kararlarının oluşmasını engellemek gayesiyle kaleme alınmışken, 28. madde ise hukuki açıdan bir çatışma olmadığı halde farklı sonuçlara ulaşan, çelişkili yargı kararlarının oluşmasını engellemeyi amaçlamıştır.¹⁵⁸

Tüzüğün 29. maddesinde birden fazla mahkemenin münhasır yetkisin içerisinde olan bir dava söz konusu olduğunda burada kendisine ilk başvurulmuş mahkemenin yetkisinin olduğunu belirtmekte, kendilerine başvurulmuş diğer mahkemelerin bu durumu bildirme yükümlülüğünden bahsetmektedir.¹⁵⁹ Eğer bir dava Brüksel Tüzüğü bağlamında derdest ise,

mahkemenin hukukunun söz konusu davaların birleştirilmesine cevaz vermesi halinde, bu ilk mahkemenin yetkili olduğunu ilan ederler.

3.Bu maddenin amaçları doğrultusunda, ayrı görülen davalar neticesinde birbirleri ile uyuşmaz kararlar verilmesi riskinin bertaraf edilmesi bakımından, birlikte görülerek karara bağlanmaları uygun olacak kadar yakın ilişkili davalar, birbirleri ile bağlantılı davalar olarak kabul edilirler.”

¹⁵⁵Richard Fentiman, “Lis Pendens and Related Actions”, **Brussels I Regulation** (Edit. Ulrich Magnus/ Peter Mankowski), Sellier European Law Publishers, 2007, s.476-477.

¹⁵⁶Mehren, **a.g.e.**, 299.

¹⁵⁷Mehren, **a.g.e.**, 299.

¹⁵⁸Fentiman, **a.g.e.**, s. 477.

¹⁵⁹ “Madde 29:Birden fazla mahkemenin münhasır yargı yetkisine giren davalar olması durumunda, ilk başvurulmuş mahkeme dışında kalan tüm mahkemeler, bu ilk mahkemenin yetkili olduğunu ilan ederler.”

“Article 29: Where actions come within the exclusive jurisdiction of several courts, any court other than the court first seised shall decline jurisdiction in favour of that court.”

bu durumda kendisine ilk olarak başvurulacak mahkemenin yetkisi diğer mahkemelerin yetkisini bertaraf eder durumdadır.¹⁶⁰

Tüzüğün 30. maddesinde ise bazı hallerde hangi mahkemelerin görevli sayılacağına dair bir düzenleme yapılmıştır.¹⁶¹ Bu maddenin düzenlenmiş olması, derdestliğe dair bütün sorunları çözüyor olmasa da, uygulamaya ilişkin olarak yetki mahkemenin belirlenmesi açısından yarı özerk bir sistem ortaya koymaktadır.¹⁶²

Tüzüğün 30. Maddesi; Adaletin uyumlu işleyişi için çelişen usul kuralları olasılığını minimize edilmesi ve de iki üye devlet mahkemesinde birbiriyle çelişen hüküm verilmemesi, derdest davaların ve bunlarla bağlantılı davaların çözüme kavuşturulması ve derdest olarak kabul edilen davalar bakımından işleyen zamanın tayini için ulusal uygulama farklılıklarından kaynaklanan sorunların açıklığa kavuşturulması için, açık

¹⁶⁰Gebauer, **a.g.e.**, s.92.

¹⁶¹ “Madde 30:Bu Kısım’da amaçlanan hedefler doğrultusunda, aşağıdaki durumlarda bir mahkeme görevlendirilmiş varsayılır:

- 1.Davacının müteakiben yapılması gereken tebligat için gerekli işlemleri yapmakta ihmal göstermemiş olması kaydıyla, davayı açan bir belgenin veya buna eş bir dokümanın mahkemeye sunulduğu anda;
- 2.Eğer belgenin mahkemeye ibraz edilmeden evvel tebliğ edilmesi gerekiyorsa, davacının nihai olarak belgenin mahkemeye ibrazı için gerekli olan işlemleri sırasıyla yerine getirmiş ve yapılması gereken işlemleri ihmal etmemiş olması koşuluyla tebligattan sorumlu makam tarafından belge alındığı anda.”

Article 30

For the purposes of this Section, a court shall be deemed to be seised:

1. at the time when the document instituting the proceedings or an equivalent document is lodged with the court, provided that the plaintiff has not subsequently failed to take the steps he was required to take to have service effected on the defendant, or
2. if the document has to be served before being lodged with the court, at the time when it is received by the authority responsible for service, provided that the plaintiff has not subsequently failed to take the steps he was required to take to have the document lodged with the court.

Section 10

Provisional, including protective, measures

¹⁶²Mehren, **a.g.e.**, s.300.

ve etkin bir mekanizmanın oluşturulması amaçlarına açıkça hizmet eden bir madde olarak gösterilebilecektir.¹⁶³

B. Tüzüğün 27-30. Maddelerinin Amacı

Tüzüğün 27.-30. maddelerinin getirilme amaçlarını üç ana başlık altında sıralamak mümkündür. Bunlar çelişkili kararlar verilmesine engel olmak, Usule ilişkin işlemlerde etkinliğin sağlanması ve karşılıklı güveni teşvik olarak sayılabilecektir.

1. Çelişkili Kararlar Verilmesine Engel Olmak

Brüksel Sözleşmesinin öncelikli amacı, farklı üye ülkelerde paralel usuller neticesinde ortaya çıkması muhtemel, çelişkili kararların ortaya çıkmasını engelleyebilmektir.¹⁶⁴ Temellerini Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın 220. maddesinde bulan Brüksel Sözleşmesinin giriş kısmında belirtildiği üzere amacı; üye devlet ülkeleri mahkemelerinde verilmesi muhtemel çelişkili kararlara engel olmaktır. Yine aynı maddede, üye devlet mahkemelerinde verilen mahkeme kararlarının karşılıklı olarak tanıma ve tenfizinin gerçekleştirilebilmesi de Sözleşmenin bir amacı olarak belirtilmektedir. Burada 27. ile 30. maddeler arasında düzenlenen Tüzüğün derdestliğe ilişkin hükümleri, Tüzüğün konusu içerisinde gerçekleştirilmesi amaçlanan en önemli başlıklardan birisidir.¹⁶⁵

27. ve 28. maddelerin içerikleri birbirinden farklı olarak, çelişkili kararların ortaya çıkması ihtimalinin farklı yönlerini ilgilendiren düzenlemeler içermektedir. Şöyle ki; Tüzüğün 28. maddesi birbiriyle

¹⁶³Mehren, **a.g.e.**, s.300.

¹⁶⁴Jenard, **a.g.e.**, s.41., Fentiman, **a.g.e.**, s. 480.

¹⁶⁵Fentiman, **a.g.e.**, s. 480.

çelişen kararların varlığı probleminin temel prensiplerine dair bir düzenleme getirmektedir. Oysa Tüzüğün 27. maddesinde getirilmiş olan düzenleme ile Tüzüğün üçüncü bölümü yani tanıma ve tenfize ilişkin olarak daha spesifik bir başlık altında, çelişkili kararların ortaya çıkmasına engel olmak amacıyla kaleme alınmıştır.¹⁶⁶

2. Usule İlişkin İşlemlerde Etkinliğin Sağlanması

Brüksel Sözleşmesinin kapsamında olan davalara baktığımızda bu davaların paralel usuli işlemlere engel olmak suretiyle, çelişkili yargı kararlarının oluşmasını önlemeye çalıştığı söylenebilecektir. Ancak burada asıl gerçekleştirilmek istenilen asıl amacın, adaletin doğru bir şekilde tesis edilmesini sağlamak olduğu göz ardı edilmemelidir.¹⁶⁷

Sözleşmenin 27. ve 30. maddeleri arasında yapılan düzenlemelerde gerçekleştirilmek istenilen amacın adaletin uyumlu işleyişi için, çelişen usul kurallarının ortaya çıkma olasılığını minimize etmek olduğu söylenebilecektir. Diğer bir ifadeyle bu maddelerin amacının iki üye devlet mahkemesinde birbiriyle çelişen hüküm verilmemesi sağlamak olduğu, Tüzüğün giriş kısmı 15. paragrafında ifadesini bulmaktadır.

Usule ilişkin işlemlerde yeknesaklığın sağlanabilmesi için Adalet Divanı, *“The Owners of the Cargo Lately Laden on Board the Ship ‘Tatry’ v. The Owners of the Ship ‘Maciej Rataj’”*¹⁶⁸ kararının 55. paragrafında, 28. maddenin (Sözleşmenin 22. maddesi) düzenlenmesinin altında yatan amacı şu şekilde ifade etmektedir; Sözleşmenin 28/3. maddesinin düzenlenme amacı topluluk içerisinde yargı faaliyetlerinde koordinasyonu

¹⁶⁶Fentiman, **a.g.e.**, s. 477.

¹⁶⁷Jenard, **a.g.e.**, s. 41.

¹⁶⁸ The Owners of the Cargo Lately Laden on Board the Ship “Tatry” v. The Owners of the Ship “Maciej Rataj”, C-406/92, 06.12.1994, **ECR**, ss.I.5460-I.5482.; Kararın İngilizce tam metni için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0406:EN:PDF>, 09.06.2010

sağlamak ve topluluk içerisinde birbiriyle çelişen yargı kararlarının verilmesini engellemektir.

Adalet Divanının “*Gantner Electronic GmbH v. Basch Expolitatie Maatschappij BV*”¹⁶⁹ kararının 30. paragrafında; Tüzüğün 27. ve 28. maddelerinin hazırlanış amacının, otomatik ve objektif karakterli bir derdestlik mekanizması oluşturmak olduğu vurgulanmıştır.¹⁷⁰ Sözleşmenin 27. maddesi usuli işlemlerin başlangıcında, hangi mahkeme ilk olarak muhakemeye başlamış veya uyuşmazlığı tanımlamışsa, diğer mahkeme o mahkemenin nihai kararını tesis etmesini bekleyecektir. Davalı tarafından daha sonraki bir tarihte mahkemeye sunulan yeni argümanlar nihayetinde davanın içeriği ve doğası değişirse, bu durumda Tüzüğün 27. maddesindeki düzenlemenin amacı boşa çıkmış olacaktır. Dolayısıyla münferit gecikmeler veya masrafların dışında, yukarıdaki şekilde bir çözümün kabul edilmiş olması yargılama yetkisine sahip olduğu kabul edilmiş bir mahkemeyi daha sonra davayı reddetmek zorunda bırakacaktır. Görüldüğü üzere bu kararda derdestlik mekanizmasının değişkenlik arz etmeyeceği ve kendiliğinden işleyen bir yapısının olduğu vurgulanmıştır.

3. Karşılıklı Güveni Teşvik

Brüksel Tüzüğü’nün başlangıç kısmının farklı bölümlerinde karşılıklı güven unsuru sıkça vurgulanmıştır. Örneğin, başlangıç kısmının 16. paragrafında “Topluluk içindeki adalet idaresinde bulunan karşılıklı güven, ihtilâflı davalar dışında bir üye devlet mahkemesinde verilen kararların herhangi bir usule ihtiyaç duyulmadan otomatik olarak tanınmasını, haklı

¹⁶⁹ *Gantner Electronic GmbH v. Basch Expolitatie Maatschappij BV*, C-111/01, 08.05.2003, **ECR**, s.I-4237. ; Kararın İngilizce tam metnine ulaşmak için bkz.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0111:EN:PDF> 09.06.2010.

¹⁷⁰ Fentiman, **a.g.e.**, s. 482.

gösterir.” denilmektedir. Yine, başlangıç kısmının, 17. paragrafında “Aynı karşılıklı güven prensibinin sonucu olarak, herhangi bir üye devlet mahkemesinde verilen bir kararın diğer Üye Devlet Mahkemelerinde tenfiz edilmesine yönelik usulün verimli ve hızlı olması gerekmektedir.” ifadesinde de karşılıklı güven unsuruna vurgu yapılmaktadır.

Adalet Divanının birçok kararında da karşılıklı güven unsuru vurgulanmıştır. Örneğin; “*Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA*”¹⁷¹ davasında verdiği kararda, Adalet Divanı kararın birçok yerinde karşılıklı güven kavramına değinmiştir. Kararda adalet divanının diğer kararlarına da atıf yapılmak suretiyle¹⁷² karşılıklı güven kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır. Sözleşmenin amaçları arasında yer alan, karşılıklı güven kavramının doğasında, yargıya ilişkin kuralların âkit devlet mahkemeleri tarafından yeknesak bir şekilde yorumlanması ve yine aynı otoritelerce de uygulanması vardır.¹⁷³ Burada her bir âkit devlet mahkemesinde hükümlerin farklı şekillerde uygulanmadığına, tarafların karşılıklı güven ilkesi içerisinde itimat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Kararda kendisine atıf yapılan ilk davaya baktığımızda Adalet Divanı ,“*Overseas Union Insurance Ltd and Deutsche Ruck Uk Reinsurance Ltd and Pine Top Insurance Company Ltd v New Hampshire Insurance Company*”¹⁷⁴ kararında; derdestliğin varlığına karar verildikten sonra ikinci mahkemenin 27.maddeyi de aşarak ilk mahkemenin

¹⁷¹Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd. and Changepoint SA, C-159/02, 27.04.2004, **ECR**, s. I-3578-3592. ; Kararın İngilizce tam metnine ulaşmak için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0159:EN:PDF>, 28.06.2010.

¹⁷²Kendisine atıf yapılmış olan kararlar şunlardır: Overseas Union Insurance Ltd and Deutsche Ruck Uk Reinsurance Ltd and Pine Top Insurance Company Ltd v New Hampshire Insurance Company, C-351/89, 27.06.1991, **ECR**, s., I-3350, para. 23.; Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl, C-116/02, 09.09.2003, **ECR**, s.I-14693.

¹⁷³Gregory Paul Turner ,a.g.e., s. I-3578.

¹⁷⁴ Overseas Union Insurance Ltd and Deutsche Ruck UK Reinsurance Ltd and Pine Top Insurance Company Ltd v New Hampshire Insurance Company, C-351/89, 27.06.1991, **ECR**, ss. I.3342-I.3352.; Kararın İngilizce tam metni için bkz.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989J0351:EN:PDF>, 06.07.2010.

yargılamaya yetkili olup olmadığını sorgulayamayacağını belirtmiş, bu vesileyle de karşılıklı güvenin sarsılması ihtimalini bertaraf etmeye çalışmıştır.¹⁷⁵

İkinci karar olan “Erich Gasser GmbH v. MISAT” kararının 48. paragrafında ise; Adalet Divanı, yine “Overseas Union Insurance Ltd” kararına atıf yaparak, davanın kendisine daha sonradan intikal ettiği ikinci mahkeme hiçbir zaman, ilk mahkemeye nazaran daha güçlü bir yargı yetkisine sahip olup olmadığını sorgulayacağı ifade edilmiştir. Çünkü bu yargı yetkisi doğrudan doğruya Brüksel Sözleşmesinin her iki mahkeme için de ortak olan yetki kurallarınca tanımlanmış bir husustur diyerek, yine karşılıklı güvenin olması gerektiğini ve bunun öncelikli sebebinin, her iki mahkemenin de yargı yetkisini belirleyen kural olan Brüksel Sözleşmesi olduğunu belirtmiştir.

C. Adalet Divanı Kararlarında Derdestlik

Adalet Divanı kararlarında derdestliğe ilişkin olan hükümler, aşağıda dört ana başlık halinde incelenecektir. Kararlarda davanın üye ülkelerde derdest olması, davanın taraflarının aynı olması, davanın konusunun aynı olması ve davanın sebeplerinin aynı olması başlıkları altında Adalet Divanının vermiş olduğu kararlar sınıflandırılmıştır.

1. Davanın Üye Ülkede Derdest Olması

Davanın Topluluğa üye ülkelerden birisinde derdest olması durumuna örneklerden birisi Mærsk Olie & Gas şirketi davasıdır. “Mærsk Olie & Gas” Mayıs 1985'te Kuzey Denizine petrol ve gaz boru hatları

¹⁷⁵ Magnus, Mankowski, **a.g.e.**, s.482.

döşemiş,.1985 yılı Haziran ayı içerisinde boru hattı döşenmiş olan bölgede Mr M. de Haan and Mr W. de Boer'e ait bir balıkçı teknesi avlanmıştır. Mærsk boru hatlarına zarar verildiğini saptamıştır.¹⁷⁶ Bu davada Adalet Divanı, âkit devlet mahkemelerinden birisinde, armatörler tarafından açılmış sorumluluğun sınırlandırılmasına dair bir dava ile başka bir âkit devlet mahkemesi nezdinde mağdur tarafça zararların tazmini için açılmış olan bir dava, Brüksel Sözleşmesinin 21. maddesi uyarınca derdestliğin varlığı anlamına gelmeyeceğine karar vermiştir.¹⁷⁷

Adalet Divanının “Tatry” kararına bakıldığında ise; Polonyalı bir şirket olan Żegluga Polska Spolka - Alceyjna'ya ait “Tatry” yük gemisiyle 1988 yılı Eylül ayında soya fasulyesi yağı taşınması yönünde anlaşma yapmışlardır. Anlaşma gereğince yolculuk Brezilya'dan başlayacak, kargonun bir bölümü Rotterdam'da indirildikten sonra kalan kısım için Hamburg'da sona erecektir. Kargo sahipleri armatörü, yolculuk esnasında kargoya verdikleri yükün, dizel ve diğer hidrokarbonlarla kirlendiğini iddia etmektedirler.¹⁷⁸ bu şekilde başlayan uyuşmazlıklar nihayetinde Adalet Divanı “Tatry” kararında, Brüksel Sözleşmesinin 21.maddesiyle birlikte 22. maddesinde de geçen “Bağlantılı davalar” ifadesiyle, birbirine paralel şekilde iki ayrı âkit devlet mahkemesinde yargılama yapılmasının önüne geçmek ve birbiriyle çelişen kararların oluşmasını engellemenin amaçlandığını belirtmiştir. Her ne kadar söz konusu maddeler bu durumu engelleyebilmek amacıyla konulmuş olsa da bu mümkün olmazsa bu durumda Sözleşmenin 27/3. maddesi uyarınca kendisinden tanıma talep edilen mahkeme tarafından tanınması mümkün olmayacağı kararda ifade edilmiştir.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Mærsk Olie & Gas A / S v. Firma M. d Haan en W. de Boer, C-39/02, 14.10.2004, **ECR**, ss.9693; Kararın İngilizce tam metni için bkz.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0039:EN:PDF>, 09.06.2010..

¹⁷⁷Mærsk, para. 42, s. I-9700.

¹⁷⁸Tatry, para.3, s. I- 5462.

¹⁷⁹Tatry, para.32, s. I- 5473.

Adalet Divanı “Gasser” kararında, “*Gubisch Maschinenfabrik*” davasına atıfta bulunmuş, Brüksel Sözleşmesinin 8. bölümünün II. başlığı altında bulunan 21. ve 22. maddelerin konuluş amacı, topluluk içerisinde adaletin uyumlu ve doğru bir şekilde yönetilmesi ve farklı üye ülke mahkemelerinde gerçekleşen paralel yargılamalar nihayetinde ortaya çıkması muhtemel çelişkili kararları engelleyebilmek olduğunu belirtmiştir. Söz konusu kurallar mümkün olduğunca çelişkili kararların oluşmasına engel olabilmek amacıyla tasarlanmıştır. Sözleşmenin 27/3 maddesi kapsamında bir durumun ortaya çıkması halinde ise, bahse konu devlette tarafları aynı bir davanın nihayetinde ortaya çıkan kararın çelişkili olması nedeniyle tanınması gerçekleştirilmeyecektir.¹⁸⁰

Adalet Divanı “Gasser” davasında “*Overseas Union Insurance*” davasının, 23. paragrafına atıfta bulunarak, uyuşmazlığın kendisine ikinci sırada yani daha sonra intikal ettiği mahkeme, hiçbir zaman uyuşmazlığın ilk olarak ele alındığı mahkemeden daha üstün bir yargılama yetkisine sahip olamayacağını ifade etmiştir. Çünkü Brüksel Sözleşmesi’ne göre, yargılama yetkisi aynı otorite tarafından yorumlanmalı ve uygulanmalıdır.¹⁸¹ Brüksel Sözleşmesinin 21. maddesi, kendisine bir yetki anlaşmasıyla yargılama yetkisi verildiği iddia edilen bir mahkeme, ilk davanın açılmış olduğu mahkeme yargılama yetkisine sahip olmadığına dair karar verene kadar usuli işlemlerini durdurmalıdır, şeklinde yorumlanmalıdır.¹⁸² Brüksel Sözleşmesinin 21. maddesi, ilk davanın görüldüğü âkit devlet mahkemesindeki usuli işlemler yavaş ve uzun sürüyor olsa dahi bahsedilen şekilde yorumlanmalıdır.¹⁸³

21. maddenin açık hükmünden de anlaşılacağı üzere; derdestlik söz konusu ise, ilk davanın açıldığı yer mahkemesi dışında kalan diğer tüm

¹⁸⁰Gasser, para.41., s.I-14738.

¹⁸¹Gasser, para.48., s.I-14739.

¹⁸²Gasser, para.54., s.I-14741.

¹⁸³Gasser, para.73., s.I-14747.

mahkemeler ilk müracaat edilen mahkemenin yetkisi kesinleşinceye kadar davaları kendi kararı ile durdurmak zorundadırlar.¹⁸⁴ Bu bağlamda “*Overseas Union Insurance*” davasının 13. paragrafında belirtildiği gibi 21. madde açısından Brüksel Sözleşmesinde öngörülen çeşitli yargı başlıkları arasında herhangi bir ayırım söz konusu değildir.¹⁸⁵

2. Davanın Taraflarının Aynı Olması

“Tatry” kararında Adalet Divanı Sözleşmenin 21. maddesinde geçen “*Aynı taraflar*” ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini ‘*Gubish Maschinenfabrik KG*’¹⁸⁶ davasına atıf yapmak suretiyle açıklamıştır. “*Aynı taraflar*” ifadesi; aynı taraflar arasında iki farklı usuli işlemin varlığının söz konusu olması halini işaret eden bir ifadedir. Burada 21. madde bağlamında derdestliği bağımsız bir şekilde anlamak gerekir.¹⁸⁷ Dava konusu ve sebebi aynı olan iki dava söz konusuysa bu durumda başka bir şart aranmaksızın derdestlik söz konusudur. Burada sözleşmeye taraf olan ülkelerin birbirinden farklı hukuk sistemlerinde mevcut derdestlik tanımlarından bağımsız, müstakil bir derdestlik söz konusudur.

Tüm tarafların aynı olduğu durumda, Sözleşmenin 22. maddesi “*birbirleri ile bağlantılı davaların derdest olduğu durumlarda, daha sonra dava açılan diğer tüm mahkemeler duruşmaları erteleyebilirler*” demek suretiyle ikinci mahkemeye bir takdir hakkı vermiştir. “Tatry” kararında Adalet Divanı, Sözleşmenin 21. maddesinin lafzına göre maddenin şu şekilde anlaşılması gerektiğini belirtmiştir: her iki davanın da tarafları aynıysa bu durumda ikinci mahkeme yargılamayı reddetmekle

¹⁸⁴Gasser, para.42., s.I-14738.

¹⁸⁵Gasser, para.43., s.I-14738.

¹⁸⁶Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo, 144/86, 08.09.1987, **ECR**, ss. 4871-4877.; Kararın İngilizce tam metni için bkz.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61986J0144:EN:PDF>, 06.07.2010.

¹⁸⁷Tatry, para.30, s. I- 5473.

yükümlüdür.¹⁸⁸ Burada 21. madde emredici bir düzenleme getirmekteyken, 22. Madde ise mahkemelere bir takdir hakkı vermektedir.

“Overseas Union Insurance” davasında ise Adalet Divanı öncelikli olarak, ‘Gubish Maschinenfabrik KG’ davasına atıfta bulunmak suretiyle, Sözleşmenin 21. maddesinin farklı âkit devlet mahkemelerinde, çelişen yargı kararlarının oluşmasını önlemek gayesiyle ve paralel usuli işlemleri engellemek amacıyla ihdas edilmiş bir madde olduğunu beyan etmiştir.¹⁸⁹ Bu bağlamda madde 21., davanın taraflarının yerleşim yerlerine bakılmaksızın, âkit devlet mahkemelerince ilke olarak mümkün olduğunca geniş yorumlanmalıdır.¹⁹⁰ Sözleşmenin amaçları arasında yargıya ilişkin kuralların âkit devlet mahkemeleri tarafından yeknesak bir şekilde yorumlanması ve yine aynı otoritelerce uygulanması öngörüldüğü için, ikinci sırada olan mahkeme, uyuşmazlığın ilk olarak derdest olduğu mahkemenin yetkisini sorgulamamalıdır.¹⁹¹

3. Davanın Konusunun Aynı Olması

Adalet Divanı “Gubish Maschinenfabrik” davasında öncelikle derdestliğin, Brüksel Sözleşmesinin amaçları da dikkate alınarak, Sözleşmeye taraf olan ülkelerin birbirinden farklı hukuk sistemlerinde mevcut derdestlik tanımlarından bağımsız, müstakil bir derdestlik tanımı olduğunu belirtmiştir.¹⁹² 21. maddenin ifadesinden de anlaşılacağı üzere, tarafları, dava konusu ve sebebi aynı olan iki dava söz konusuysa başka bir şart aranmaksızın derdestlik söz konusudur. Her ne kadar 21. maddenin Almanca versiyonunda “dava konusu” ve “dava sebebi”

¹⁸⁸Tatry, para.33, s. I- 5473.

¹⁸⁹Gebauer, **a.g.e.**, s.93.

¹⁹⁰Overseas Union Insurance, para. 16., s.I-3348

¹⁹¹Overseas Union Insurance, para. 23., s.I-3350.

¹⁹²Pieri, **a.g.e.**, 892.; Gubish, para.11., s. 4874.

kavramları arasında bir ayırım yapılmamış olsa da, aynı maddenin farklı dillerdeki versiyonlarında bu ayrımı görmenin mümkün olduğunu belirtmiştir.¹⁹³ Sözleşmede geçen derdestlik kavramı, kendisinden önce açılmış, başka bir âkit devlette görülmekte olan, uluslararası nitelikte bir satım sözleşmesinin geri çekilmesi ya da geçersizliğine dair bir davaya ilişkinse veya sözleşmeden kaynaklanan borcun ifasına dair bir davayı da kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁹⁴

Adalet Divanı “Mærsk Olie & Gas A/S” kararında “*Gubisch Maschinenfabrik*” ve “*Gasser*” davalarına atıfta bulunmuştur. Kararda Brüksel Sözleşmesinin 8. bölümünün II. başlığı altında bulunan 21. ve 22. maddelerin konuluş amacı, topluluk içerisinde adaletin uyumlu ve doğru bir şekilde yönetilmesi ve farklı üye ülke mahkemelerinde gerçekleşen paralel yargılamalar nihayetinde ortaya çıkması muhtemel çelişkili kararları engelleyebilmek olduğunu belirtilmiştir. Söz konusu kurallar mümkün olduğunca çelişkili kararların oluşmasına engel olabilmek amacıyla tasarlandığı ifade edilmiş ve Sözleşmenin 27/3 maddesi kapsamında bir durumun ortaya çıkması halinde ise, bahse konu devlette tarafları aynı bir davanın nihayetinde ortaya çıkan kararın çelişkili olması nedeniyle tanınması gerçekleştirilmeyeceği belirtilmiştir.¹⁹⁵ Söz konusu amaçların gerçekleştirilmesi gayesiyle, Brüksel Sözleşmesinin 21. maddesi, tarafların yerleşim yeri neresi olursa olsun, âkit devlet mahkemelerinde derdestliğin mümkün olduğunda geniş yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Burada “*Overseas Union Insurance*” ve “*Gasser*” davalarına atıfta bulunulmuştur.¹⁹⁶

¹⁹³Gubish, para.14., s. 4875.

¹⁹⁴Gubish, para.19., s. 4876

¹⁹⁵Mærsk, para. 31, s. I-9697.

¹⁹⁶Mærsk, para. 32, s. I-9697.

4. Davanın Sebeplerinin Aynı Olması

Adalet Divanı “Mærsk Olie & Gas A/S” davasında, sorumluluğun sınırlandırılmasına dair yapılmış olan bir başvurunun Brüksel Sözleşmesinin 21. maddesi kapsamında değerlendirileceğine karar vermiştir. Adalet Divanına göre burada değerlendirilmesi gereken durum, davanın konusunun ve dava sebeplerinin aynı olup olmadığı ve zarar gören tarafından armatörler aleyhine âkit devlet mahkemelerinden birisinde, tarafları da aynı olan bir şekilde açılıp açılmadığıdır. Brüksel Sözleşmesi bağlamında derdestlikten söz edilebilmesi için, bu üç şartın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁹⁷ Adalet Divanı, Mærsk Olie & Gas A/S davasında söz konusu davalar açıkça değerlendirildiğinde dava sebeplerinin aynı olmadığına hükmetmiştir.¹⁹⁸

Adalet Divanı “Gasser” kararında, hem söz konusu zararlardan maddi sorumluluğa ilişkin hem de sorumlu olunmadığına ilişkin iddiaların birbirleriyle aynı dava sebebi olarak değerlendirmiş ve Sözleşmenin 21. maddesi bağlamında derdestliğin varlığına hükmetmiştir. Bu durumda, davaların şahsi sorumluluk veya ayni sorumluluk gibi iki farklı başlığa istinaden açılmış olmaları, her ülkenin ulusal hukukuna ilişkin bir ayrımdır ve 21. maddenin yorumlanması açısından, derdestliğin tartışılması aşamasında nazara alınmayacağını ifade etmiştir.

Adalet Divanı “Gasser” davasında “*Gantner Electronic*” davasına atıf yaparak, topluluk hukukunun faydalı bir şekilde yorumlamasını sağlayabilmesi için öncelikle önüne gelen sorunların farazi veya genel nitelikte olmaması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁹⁹

¹⁹⁷Mærsk, para. 34, s. I-9697.

¹⁹⁸Mærsk, para. 35, s. I-9697.

¹⁹⁹Gasser, para.24., s.I-14733

II. YABANCI DERDESTLİK

Devletlerin birbirinden farklı hukuk sistemlerine sahip olmaları, özellikle milletlerarası nitelikli ticari faaliyette bulunan taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklarda tarafları zorlamaktadır. Bir başka problem de farklı hukuk sistemlerinde olan veya aynı hukuk sistemine dahil olmasına rağmen mahkemelerin yetkisine ilişkin olarak birbirinden farklı çözümler öngören ülkelerin varlığıdır.

Her devlet, kendi mahkemelerinin ülke içindeki yetki kurallarını düzenledikleri gibi, milletlerarası nitelikli uyuşmazlıkların söz konusu olduğu hallerde ülke içerisinde hangi mahkemenin yetkili olacağına dair düzenlemeler yapma ihtiyacı duymaktadırlar. Çünkü aynı davanın birden fazla ülkenin yetkisi içerisinde değerlendirilip, birden fazla ülke mahkemesi önünde davanın görülmesi olasılığı söz konusudur. Bir yabancı mahkeme nezdinde, nihai karar verilmeden önce davanın tarafları arasında ve aynı konuya ilişkin olarak bir başka ülke mahkemesi nezdinde dava açılması halinde yabancı derdestlik konusu önümüze çıkmaktadır.²⁰⁰

Dolayısıyla, aynı taraflar arasında ve aynı dava konusuna ilişkin olarak yabancı bir mahkeme nezdinde görülmekte olan bir uyuşmazlık konusunun, tarafları ve konusu aynı şekilde bir başka ülke mahkemesi önünde dava konusu edilmesi durumunda yabancı derdestlikten söz edilebilecektir.

A. Yabancı Derdestlik Hakkında İleri Sürülen Görüşler

Yabancı derdestlik konusunun farklı ülke hukuklarında farklı şekillerde çözüme ulaştırıldığı görülmektedir. Yabancı derdestlik, İtalya,

²⁰⁰Lennart Pålsson, The Institute Of Lis Pendens In International Civil Procedure, **Scandinavian Studies in Law**, 1970, Vol.14.,s. 61-62.

İsviçre²⁰¹, Almanya²⁰², Avusturya, Macaristan ve İspanya gibi bazı ülkelerin pozitif düzenlemelerinde yer bulmasına rağmen²⁰³, birçok ülke hukukunda nazara alınmamıştır.²⁰⁴

Yabancı derdestliğe ilişkin olarak ileri sürülen görüşleri iki ana grup altında toplamak mümkündür. Burada yabancı derdestliği kabul eden ve reddeden görüşleri ve gerekçelerini ortaya koymaya çalışacağız.

1. Yabancı Derdestliği Kabul Eden Görüşler

Derdestlik itirazının kabul edilmesindeki en önemli gerekçe; tarafları, konusu ve sebebi aynı olan birden fazla dava açılması halinde meydana gelmesi muhtemel sakıncalardır. Burada yabancı derdestliğin kabulü sadece ilke bazında değil aynı zamanda pratik gerekçeler de göz önünde bulundurularak yapılmaktadır.²⁰⁵

Buna göre, derdestlik itirazı kabul edilmezse, dava iki farklı devlet mahkemesinde takip edilmek zorunda kalınacak ve bu da usul ekonomisi yönünden uygun olmayacaktır.²⁰⁶ Derdestlik itirazı kabul edilmediği takdirde, söz konusu mahkeme kararının tanınması veya tenfizi durumunda, kesin hüküm itirazı söz konusu olabilecek, bu sebeple diğer ülkedeki ikinci yargılama sona erdiği için o ana kadar yapılan masraflar ve dolayısıyla harcanan zaman da boşuna yapılmış olacaktır.²⁰⁷

²⁰¹Ergin Nomer; **Devletler Hususi Hukuku (Devletler)**,16.B. , İstanbul, 2008, s.426.

²⁰²Pålsson,**a.g.e.**, s.68., Alman hukukunda derdestlik ilk olarak 19. Yüzyılın başlarında *Reichsgericht* olarak tanımlanmıştır.

²⁰³Pålsson,**a.g.e.**, s.69-70.

²⁰⁴Doğan, **a.g.e.**, s.126.; Nomer, **Derdestlik**, s.344.

²⁰⁵Pålsson,**a.g.e.**, s.86.

²⁰⁶Doğan, **a.g.e.**, s. 138.; Nuray Ekşi, **Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi**, İstanbul, 2000, s.194.; Nomer, **Derdestlik**, s.343.; Tanrıver,**a.g.e.**, s. 22.

²⁰⁷Akıncı, **a.g.e.**, s.26. , Doğan, **a.g.e.**, s. 138. , Nomer, **Derdestlik**, s. 355.

Diğer bir gerekçe ise, karar, verildiği ülkeden başka bir ülkede hüküm ve sonuçlarını doğuracaksa bu takdirde çelişkili kararların otaya çıkması söz konusu olabilecektir.²⁰⁸ Yargılama sürecinde aynı dava ile ilgili olarak birbiriyle çelişen hükümlerin ortaya çıkmasını engelleme işlevi asıl olarak maddi anlamda kesin hüküm için söz konusudur. Ancak bu durum, derdestlik itirazının konulmasındaki gerekçelerden biri olan, aynı dava ile ilgili olarak çelişkili kararların verilmesini engelleme işlevini bertaraf etmeyecektir.²⁰⁹

Derdestlik itirazının kabul edilmemesi halinde birden fazla ülkede yargılama söz konusu olacağından, bir devlet mahkemesinde yargılanmayı istemeyen taraf, hileli davranışlarla yargılamayı geciktirmek gayesiyle elinden geleni yapacak, dolayısıyla ikinci davayı iyi niyetten uzak bir şekilde yürütmeye çalışacaktır.²¹⁰

2. Yabancı Derdestliği Reddeden Görüşler

Yabancı derdestliği reddeden görüşlerin dayanak noktalarının kendi aralarında farklılaştığı görülmektedir.

Yabancı derdestliğin kabulü için; forum ülkesinin de kendi mahkemelerinde görülmekte olan bir davaya ilişkin olarak derdestliği kabul etmiş olması halinde, o ülke mahkemeleri önünde görülmekte olan bir uyuşmazlık hakkında yabancı derdestlik kabul edilmektedir. İtalyan ve Fransız hukuku gibi bazı hukuk sistemlerinde yabancı derdestliğin reddine dayanak olarak mütekabiliyet ilkesi gerekçe gösterilmektedir.²¹¹

²⁰⁸ Akıncı, **a.g.e.**, s.26., Doğan, **a.g.e.**, s. 141. , J.J. Fawcett,; **Declining Jurisdiction in Private International Law**, Oxford 1995. s. 27.; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 27-28.

²⁰⁹ Tanrıver, **a.g.e.**, s. 28.

²¹⁰ Akıncı, **a.g.e.**, s.25.; Doğan, **a.g.e.**, s.140.; Nomer, **Derdestlik**, s.356.

²¹¹ Pålsson, **a.g.e.**, s.69-70.

İkinci bir görüşe göre; iç hukukta kabul edilen derdestlik itirazı imkânını, yabancı ülkelerde açılan davalar açısından da kabul etmek, milli mahkemelerin yetkisinden yabancı bir ülkenin mahkemesi lehine feragat etmek olur ki bu devletlerin bağımsızlığı ilkesinin ihlali sonucunu doğurmaktadır.²¹² Başka bir ifadeyle, ülke mahkemeleri içerisinde dava açmaya hak kazanmış olan bir kişinin, aynı davanın başka bir devlet mahkemesi önünde kendisine karşı açılmış olduğu iddiasıyla hakkından mahrum edilmesi, kanunlarda veya milletlerarası antlaşmalarda bu konuya ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı sürece kabul edilmeyecektir.²¹³ Yabancı derdestlik itirazı sebebiyle Türk mahkemesince davası reddedilen taraf tereddütlü bir duruma düşürülecek ve kendisine yabancı mahkemenin verdiği kararı tanıma imkânı tanınmadığı durumda yeni bir dava açma imkânı verilse bile bu durum davası reddedilen tarafı tatmin etmeyecektir.²¹⁴

Diğer bir görüşe göre ise, iç hukukta tanınan derdestlik itirazı için ileri sürülebilecek gerekçelerin aynısının yabancı derdestlik için kabul edilmesi mümkün değildir.²¹⁵ Çünkü farklı ülke mahkemeleri önünde açılacak davalarda, mahkemelerin olay veya ilişkiler hakkında yapacağı vasıflandırma farklı olacak, bundan dolayı da söz konusu uyuşmazlığın, maddi çözümü için uygulayacakları maddi hukuk da değişebilecektir.²¹⁶

Derdestliğin kabulüne ilişkin olarak ileri sürülen usul ekonomisine faydalı olduğu fikrine karşı çıkan görüşe göre, hiç kimse ihlâl edilen hakkının yerine getirilmesi için harcayacağı meblağı düşünmeyecek, onun için önemli olan ihlal edilen hakkının yerine getirilmesi olacaktır.²¹⁷

²¹²Muammer Raşit Seviğ, **Devletler Hususi Hukuku**, II. C. , İstanbul, 1943, s.133.

²¹³Vedat Raşit Seviğ, “Bir Yabancılık Unsuru Taşıyan Ticari Davalar Hakkında Yetkili Mahkeme”, **İBD.** , 33/1959, s.244 vd.

²¹⁴Nomer, **Derdestlik**, s.369.

²¹⁵Bkz. Doğan, **a.g.e.**, s.127,143.; Nomer, **Derdestlik**, s.369-370.

²¹⁶Bkz. Doğan, **a.g.e.**, s.127.

²¹⁷Doğan, **a.g.e.**, s.127.

Yabancı mahkeme kararının sonuçlarını doğurabilmesi ancak söz konusu kararın tanınması ve tenfiz edilmesi halinde söz konusudur ki, eğer aynı konuda verilmiş bir mahkeme kararı mevcutsa, zaten kesin hüküm itirazıyla karşılaşacak, dolayısıyla birbiriyle çelişen kararların ortaya çıkması da engellenmiş olacaktır.²¹⁸

Milletlerarası usul hukukunda hileli davranışlarla yetkili mahkeme tayininin önlenmesi için derdestlik itirazının etkili olacağı iddiası da yabancı derdestliğin kabulü için yeterli değildir.²¹⁹ Zira hileli davranış ile yetki tesisi, müşterek hukuk sistemini kabul eden devletlerde daha yakın irtibatlı yer hukuku prensibiyle (*forum non conveniens*) Kıta Avrupası hukukunu benimseyen ülkelerde ise iyiniyet prensibi ile rahatça önlenebilecektir.²²⁰ İkinci bir davayı açmak isteyen taraf, eğer haklı bir sebebi yoksa bu yola başvurmayacaktır. Çünkü hem ikinci dava açmak suretiyle daha fazla masraf altına girecek hem de ikinci dava nihayete ermeden önce ilk davada ortaya çıkan kesin hüküm ile ikinci davanın reddi imkânı ortaya çıkacaktır.²²¹

B. Türk Hukukunda Yabancı Derdestlik

Türk hukukunda mevcut hukuki düzenlemelerde yabancı derdestlik konusunu açıkça düzenleyen bir hüküm yoktur. Buna rağmen doktrinde hakim olan görüşe göre 5718 sayılı MÖHUK'ta yer alan bazı istisnai durumlarda yabancı derdestliğin nazara alınması gerektiği savunulmaktadır.

²¹⁸ Akıncı, **a.g.e.**, s. 25-26.; Doğan, **a.g.e.**, s.127.; Nomer, **Derdestlik**, s.372-373.

²¹⁹ Nomer, **Derdestlik**, s.356.

²²⁰ Akıncı, **a.g.e.**, s.26.; Nomer, **Derdestlik**, s.358.

²²¹ Nomer, **a.g.e.**, **Derdestlik**, s.357.

5718 sayılı MÖHUK'ta yabancı derdestliğe ilişkin olarak genel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, iki halde yabancı derdestliğin varlığı kabul edilmektedir. Türklerin kişi hallerine ilişkin davalar (m.41) ve yetki sözleşmesi ile yabancı bir mahkemenin yetkilendirildiği davalar (m.47) bu iki başlığı oluşturmaktadır.

1. Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Derdestlik

MÖHUK m. 41 uyarınca derdestliğin ileri sürülebilmesi için, yabancı ülkede ve Türk mahkemesinde görülen davaların, tarafların kişi hallerine ilişkin bir dava olması gerekir. Kişi hallerine ilişkin davaların hangi tür davalar olduğunun belirlenmesi gerekirse bu davalar; evlenmeye, boşanmaya, ehliyete, nesebe, vesayete ilişkin davalar olarak sıralanabilir.²²²

Her ne kadar kişi haklarının ihlalini ilgilendirse de örneğin maddi manevi tazminat davaları doğrudan doğruya kişi halleriyle ilgili olmadığından, 41. madde kapsamındaki bir dava olarak değerlendirilip yabancı derdestlik itirazına konu olamayacaktır.²²³ MÖHUK m. 41 uyarınca yabancı derdestlik itirazının ileri sürülebilmesi için maddenin unsurlarının incelenmesinden şu şartların gerekli olduğu anlaşılmaktadır:

- 1) *Taraflardan en az birisinin Türk olması,*
- 2) *Türk vatandaşının yabancı bir ülkede kişi hallerine ilişkin bir dava açılmış olması*
- 3) *Davaların taraflarının aynı olması,*
- 4) *Davaların konularının aynı olması,*
- 5) *Davaların sebeplerinin aynı olması.*²²⁴

²²² Akıncı, **a.g.e.**, s.48.

²²³ Ekşi, **a.g.e.**, s.152 vd.; Nomer, **Derdestlik**, s.365.

²²⁴ Akıncı, **a.g.e.**, s.47-54.; Nomer, **Devletler**, s.437.

2. Yetki Sözleşmesine Dayanan Derdestlik

Yetki sözleşmesiyle tarafların yetkisiz bir mahkemeyi yetkili kılmaları mümkündür. Türk hukukunda, yer itibariyle yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hâllerde, bir borç ilişkisinden kaynaklanan yabancı unsurlu uyuşmazlığın taraflarının yabancı bir mahkemenin yetkili olması için aralarında sözleşme yapmaları MÖHUK m. 47 uyarınca mümkündür.

Yetki sözleşmesiyle olayla ve taraflarla bir bağlantısı olması şartı aranmaksızın bir Türk mahkemesini de söz konusu uyuşmazlık için yetkili kılabilirlerdir.²²⁵

Yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması veya Türk mahkemelerinde yetki itirazında bulunulmaması hâlinde, söz konusu uyuşmazlık yetkili Türk mahkemesinde görülecektir.

a. Yetki Sözleşmesiyle Yabancı Mahkemenin Yetkili Kılınması

Kanunda yer alan düzenleme; “Yer itibariyle yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hâllerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Anlaşma, yazılı delille ispat edilmesi hâlinde geçerli olur. Dava, ancak yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması veya Türk mahkemelerinde yetki itirazında bulunulmaması hâlinde yetkili Türk mahkemesinde görülür.” şeklindedir. Madde metnini incelediğimizde, yetki anlaşmasının yapılabilmesi için bazı şartlar arandığını görmekteyiz. Bu şartlar;

²²⁵ Akıncı, a.g.e., s.59.

- 1) Yer itibariyle yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmemiş olması
- 2) Uyuşmazlık konusunun bir borç ilişkilerinden doğması
- 3) Uyuşmazlığın belirli ya da belirlenebilir olması
- 4) Seçilen mahkemenin belirli olması
- 5) Yabancılık unsuru
- 6) Yetki sözleşmesinin yazılı şekilde yapılmış olması

şeklinde sıralanabilecektir.²²⁶

Bu şartlara uygun olarak gerçekleştirilmiş bir yetki sözleşmesinin varlığı halinde, artık yetki sözleşmesinin yetkili kılınan mahkeme ülkesinin usul hukukuna uygun olarak tesis edilmesi gerekecektir. Burada amaçlanan geçerli bir yetki sözleşmesinin hayata geçirilmesi ve yabancı mahkemenin kendisini yetkili kabul etmesidir.²²⁷

Yargıtay kararlarında yetki sözleşmesiyle yabancı bir mahkemenin yetkilendirildiği durumda Türk mahkemesinin yetkisinin kaldırılmış olacağına dair kararlar mevcuttur.²²⁸ Ancak Yargıtay bir çok kararında yetki sözleşmesi yapılmış olsa dahi Türk mahkemelerinin genel yetkisinin kaldırılamayacağı görüşünü kabul etmektedir.²²⁹

²²⁶Vahit Doğan, **Milletlerarası Özel Hukuk**, s.86-88.

²²⁷Akıncı, **a.g.e.**, s.147.

²²⁸Yargıtayın bu görüşünü belirttiği kararlara örnek olarak; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 19.11.1990. tarih,1990/7016 E., 1990/7400 K., bkz. Batider, 1990, XV/4,s.145-147.; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 06.05.1998 tarih, 1998/12-287 E., 1998/325 K. bkz. YKD 1998,S.9.s. 1269.;

²²⁹Yargıtayın bu görüşünü belirttiği kararlara örnek olarak; Yargıtay 19. HD, 25.04.2000 tarih, 2000/818 E., 2000/3151 K. Akıncı, **a.g.e.**, s. 80. Dn. 144.; Yargıtay 15. HD, 12.09.1994 tarih, 1994/3735 E., 1994/4833 K., Bkz. **Manisa Barosu Dergisi**, 1996, 58, s.38-39., Yargıtay HGK,15.06.1988 tarih, 1988/11-26 E., 1988/76 K., Yargıtay Kararları Dergisi,1988, S.11, s.1486.

b. Yetki Sözleşmesiyle Türk Mahkemesinin Yetkili Kılınması

Her ne kadar MÖHUK m.47 de sadece yabancı mahkemelerin yetki sözleşmesiyle yetkili kılınmasından bahsedilmişse de, MÖHUK m. 40'a göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre belirlenecektir. İç hukukta yetki sözleşmesine ilişkin düzenleme de göz önüne alındığında Türk mahkemelerinin yetki sözleşmesiyle yetkili kılınmaları mümkündür (HUMK.m.22 / HMK. m.17).

C. Forum Non Conveniens Prensibi

Forum non conveniens prensibine göre davanın açıldığı mahkeme, esasen milletlerarası yetkisi olmasına rağmen, daha yakın irtibatlı bir mahkemenin varlığı sebebiyle davayı reddedebilmektedir.²³⁰

Günümüzde özellikle “Common law” sistemini kabul eden ülkelerde,²³¹ benimsenen “*forum non conveniens*” prensibinin asıl kaynağı İskoç hukukudur.²³² Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil olan ülkeler “forum non conveniens” ilkesine mesafeli durmaktadırlar. münferit mahkemelere güveni gerektirdiği ve uygulamada çok farklılıklara yol açma ihtimalinin olabileceği buna gerekçe gösterilmektedir.²³³

²³⁰ Akıncı, **a.g.e.**, s.28.; Ergin Nomer, **Milletlerarası Usul Hukuku**, İstanbul, Beta, 2009, s.119.

²³¹ Akıncı, **a.g.e.**, s.27.; Julia Eisengraber; **Lis Alibi Pendens Under the Brussels I Regulation – How Minimize “Torpedo Litigation” and Other Unwanted Effects of the “ First- Come,First-Served Rule”** , Centre for European Legal Studies, Exeter Papers in European Law, No.16, Master Thesis. s.22.

²³² Nomer, **Devletler**, s.456, Karşılaştırmalı hukuk açısından değerlendirilecek olursa; “forum non conveniens” prensibinin İngiltere, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, İsrail, Singapur, Hindistan, gibi müşterek hukuku benimsemiş ülkelerin yanında, Quebec’in karma yargılama sisteminde, Kıta Avrupa’sı Hukuk sistemine dahil olmasına rağmen Japonya tarafından da kabul edilen bir prensip olduğu görülmektedir.; Fawcett, J.J.,**a.g.e.** s.10.; Lawrence Collins; **DICEY and MORRIS on The Conflict of Laws**, Vol.1, 2000, s. 391.

²³³ Arzu Alibaba, “ ‘Yetki Sözleşmelerine İlişkin La Haye Konvansiyonu’ ve ‘Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü’nde Yetki Sözleşmesi” ,**MHB**,Y.29, S.1-2, dn.32, s.11.

“*Forum non conveniens*” prensibinde, davanın açıldığı mahkeme, aslında yetkili mahkeme olduğu halde, uyuşmazlıkla daha yakın irtibatlı bir yer mahkemesinin varlığı sebebiyle davaya bakmayı reddetmektedir.²³⁴ Anglo-Amerikan hukuk sistemi gibi, şahsın ülkesinde geçici olarak bulunmasını bile milletlerarası yetkinin varlığı için yeterli kabul eden bir hukuk sisteminde, mahkemelerin yetkisini “*forum non conveniens*” prensibi yardımı ile sınırlandırabilme imkânı tanınması makul görülmektedir.²³⁵

Türk hukukunda²³⁶ “*forum non conveniens*” prensibinin hem pozitif hukuk düzenlemelerince hem de yargı kararlarınca benimsenmediğini söyleyebiliriz.²³⁷ Türk usul hukukunda yetki kuralları, bir davaya hangi yerdeki görevli hüküm mahkemesi tarafından bakılacağını belirleyen kurallardır.²³⁸ Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarınca tayin edilecektir.²³⁹ İç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına yapılan bu yollama ile yer itibariyle yetki kurallarının milletlerarası yetkinin ortaya çıkması için dikkate alınacağına işaret etmektedir.²⁴⁰ Anayasamızın 36/II. maddesi hükmü gereğince, hiçbir mahkeme görevi ve yetkisi içerisindeki bir davaya bakmaktan kaçınamaz.²⁴¹ Bu bağlamda daha yakın irtibatlı yer mahkemesinin tespiti Türk usul hukuku kuralları açısından belirsizlik ve zorluk teşkil edecektir. Hatta bir çözüm olmaktan çok, bir sorun olacak, sistemin kabul edemeyeceği yabancı bir organ halinde kalacaktır.²⁴²

²³⁴Akıncı, **a.g.e.**, s.27-28.; Collins, **a.g.e.**,s. 391.; Nomer, **Devletler**, s.456-457.; Eisengraber, **a.g.e.** s. 22.

²³⁵Nomer, **Devletler**, s.457.

²³⁶Türkiye, Fransa, Almanya, Belçika, İsviçre, İtalya, Hollanda, Yunanistan gibi kıta Avrupa’sı hukukunu benimseyen ülkeler hukuklarında “*forum non conveniens*” prensibini benimsememişlerdir.

²³⁷Akıncı, **a.g.e.**, s. 28.

²³⁸Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s.164. ; Üstündağ, **a.g.e.**, s.194.

²³⁹Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, R.G. 12.12.2007 Tarih, 26728 Sayı.

²⁴⁰Nomer, **Devletler**, s.430.

²⁴¹Ekşi, **a.g.e.**, s.63-64.

²⁴²Akıncı, **a.g.e.**, s. 29.; Nomer, **Devletler**, s.457.

D. Yabancı Derdestliğin Kabul Şartları

Doktrinde yabancı derdestliğin kabul edilebilmesi için gerekli görülen şartlar vardır. Bunlar genel olarak; yabancı derdestlik itirazının ileri sürülebileceği bir uyuşmazlığın varlığı, davanın yabancı ülkede derdest olması, davanın taraflarının, konusunun, dava sebeplerinin aynı olmasıdır. Bu şartlara ilave başka şartların da aranmasını savunan yazarlar mevcuttur. Aşağıda sırasıyla söz konusu şartları ve doktrinde aranılması gerektiği savunulan diğer şartları incelenecektir.

1. Yabancı Derdestlik İtirazının İleri Sürülebileceği Bir Uyuşmazlığın Varlığı

Türk hukukunda yabancı derdestliğe dair çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bununla beraber Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunda, yabancı derdestlik kavramını düzenleyen özel bir hüküm bulunmamaktadır. MÖHUK'un 41. ve 47. maddeleri Türk hukukunda yabancı derdestlik konusuyla ilgili temel hükümleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda Ancak MÖHUK 41. ve 47. maddeleri açısından Yabancı derdestliğin kabulü mümkün kabul edilmekte, bunlar dışında yabancı derdestlik hali kabul edilmemektedir.

2. Davanın Yabancı Ülkede Derdest Olması

Derdestlik itirazından söz edilebilmesi için aynı uyuşmazlık hakkında ikinci kez dava açılmış olması gerekmektedir. İkinci kez dava açılması durumu söz konusu değilse, derdestlik itirazından hukuki bir fayda da beklenemeyecektir. Yabancı derdestlik itirazında bulunan davalı, yabancı

devlet mahkemeleri önünde derdest olan davanın tarafları, sebepleri ve konusu hakkında bilgi ve belgeleri mahkemeye ibraz edecektir.²⁴³

3. Davanın Taraflarının Aynı Olması

Yabancı derdestlik itirazının varlığından söz edebilmek için, yabancı ülkede açılan davanın tarafları ile Türk mahkemesinde açılan davanın taraflarının aynı olması gerekir. Bu nedenle, yabancı ülkede açılmış olan davanın konusu ve dava sebebi aynı olsa bile, davanın taraflarının farklı kişiler olması durumunda yabancı derdestlik itirazında bulunmak mümkün olmayacaktır.²⁴⁴ Bir uyuşmazlıkta aynı davanın iki kez açılmasının söz konusu olabilmesi için her iki davanın taraflarının da aynı olması gerekmektedir.

4. Dava Konusunun Aynı Olması

Açılmış olan iki davanın konularının aynı olup olmadığını tespit etmek için en pratik yol her iki dava dilekçesinin netice-i talep kısmının karşılaştırılmasıdır. Netice-i talep itibarıyla dava konularının aynı olması halinde, her iki davanın taleplerinin aynı meblağda olması şart değildir.²⁴⁵ Bu durumda dava konularının aynı olması, derdestliğin varlığı durumunu işaret etmektedir.

²⁴³Ulukapı, **a.g.e.**, s.410, Tanrıver, **a.g.e.**, s.41-43.

²⁴⁴Akinci, **a.g.e.**, s.36-37.

²⁴⁵Ulukapı , **a.g.e.**, s. 426.; Tanrıver, **a.g.e.**, s.79-80.

5. Dava Sebeplerinin Aynı Olması

Davanın taraflarının, konusunun aynı olmasını yanında dava sebeplerinin de aynı olması gerekmektedir. Dava sebeplerinin aynı olmasıyla anlatılmak istenen hukuki sebeplerin değil dayanılan maddi vakıaların aynı olmasının gerekli ve yeterli olmasıdır.²⁴⁶ Tarafların dayandıkları maddi vakıaları belirttiklerinde, hakim bu vakıaların hukuki sebeplerini kendiliğinden belirleyecek ve ilgili hukuk kurallarının re'sen uygulayacaktır.

6. Diğer Şartlar

Kanunda yabancı derdestliğin nazara alınabileceğinin kabul edildiği haller haricinde diğer durumlarda yabancı derdestliğin kabulü mümkün olmayacaktır. Davacının türk mahkemelerinde dava açmaktaki amacı, yabancı derdestliğin kabulü veya reddi açısından önem taşımakta, amacın hukuki olmaması halinde yabancı derdestliğin kabulü mümkün olmamaktadır.²⁴⁷

şartlara ilave olarak doktrinde ek şartlar öngörülmüş yabancı derdestlik itirazının kabulü için bu ek şartların da varlığının aranması gerektiği belirtilmiştir.²⁴⁸ Bizim de katıldığımız bu görüşe göre; derdestliğin kabulü için aranması gereken ilave şartları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- a. Yabancı ülkedeki davanın Türk mahkemelerinde açılmış olan davadan önce açılmış olması
- b. Karşılıklı işlem şartı
- c. Yabancı ülke mahkemesinin uygun bir sürede karar verebilecek olması

²⁴⁶Tanrıver, **a.g.e.**, s.90-95.

²⁴⁷ Bu görüş için ayrıntılı bilgi için Bakınız , Doğan, (Derdestlik)s.

²⁴⁸Doğan, (Derdestlik), **a.g.e.**, s.147.

d. Mahkemenin yetkisine ilişkin şartlar

Yabancı derdestliğin nazara alınmasında iki farklı karşılıklı işlem şartı birlikte aranmalıdır.

- 1) Kanunda mahkeme kararlarının tenfizi için aranılmış olan karşılıklı işlem şartı,
- 2) Derdestliğin nazara alınmasındaki karşılıklı işlem şartıdır.²⁴⁹

Yani ilk davanın açıldığı devletin Türk mahkemelerinde açılmış olan davalar bakımından derdestliği kabul etmesi gerekmektedir. Eğer söz konusu devlet mahkemeleri tarafından Türk mahkemelerinde açılmış olan davalar açısından derdestlik kabul edilmiyorsa bu durumda, Türk hakimi de söz konusu ülkede açılmış olan davalar bakımından yabancı derdestliği kabul etmeyecektir.²⁵⁰

III. Türk Hukukunda Yer Alan Düzenlemelerin Brüksel Tüzüğüne Uyum

Yabancı derdestliğin kabul edilip edilmemesi milletlerarası usul hukukuna dair bir problemdir. Milletlerarası usul hukuku ise; adında milletlerarası ifadesi yer alıyor olsa da, tüm devletlerin kabul ettiği ortak bir kuralları ifade etmemektedir.²⁵¹ Bu bağlamda milletlerarası usul hukukunun yeknesaklaştırılması çalışmaları milletlerarası nitelikte ekonomik organizasyonlar için büyük önem arz etmektedir. Çünkü organizasyona dahil olan ülkeler arasında milletlerarası usul hukuku açısından farklılıkların olması, uyuşmazlıkların çözüme ulaştırılmasını zorlaştırmaktadır.

²⁴⁹Doğan,(Derdestlik), s.147.

²⁵⁰Doğan, (Derdestlik), , s.147

²⁵¹Akinci,a,g,e.,s.143.

Brüksel Tüzüğü ise Brüksel ve Lugano Sözleşmelerinden başlayarak Avrupa Birliğinde milletlerarası usul hukukunun yeknesaklaştırma çalışmalarının son aşamasıdır. Bu bağlamda derdestliğin Avrupa Birliğine üye devletlerin hukukunda nasıl uygulanacağı ve bu uygulamalar arasında birliğin sağlanması da Adalet Divanının kararlarında büyük oranda çözüme ulaşmıştır.

İç hukukumuzda yabancı derdestliğin kabul edildiğine dair genel bir düzenleme mevcut değildir. 5718 sayılı MÖHUK'ta da yabancı derdestliği düzenleyen hüküm yoktur. Oysa Brüksel Tüzüğüne baktığımızda derdestliğin açık bir hükümle düzenlendiği görülmektedir. Türk hukukunda yabancı derdestliğin kabulüne ilişkin tartışmaların en önemli sebeplerinden birisinin konuya ilişkin açık bir düzenlemenin olmaması gösterilebilecektir. Bu bağlamda neredeyse hiçbir ülke usul kanununda da yabancı derdestliğin ileri sürülüp sürülemeyeceğine dair bir düzenleme mevcut değildir.²⁵²

Türkiye Avrupa Birliğine üyelik sürecinde, birçok konuda hukuki düzenlemelerini Birliğin hukukuna uyumlu hale getirmiştir. Bu bağlamda iç hukukumuzda mevcut derdestliğe ilişkin düzenlemeyle Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestlik hükümlerinin uyumlaştırılması hem hukuki hem de ticari manada Türkiye'nin Avrupa birliğiyle ilişkilerini daha da güçlendirecektir. Bunun sonucunda aynı zamanda iç hukukta mevcut tartışmalar birçok yönden sona ermiş olacaktır.

Türk hukukunda yabancı derdestlik Türklerin kişi hallerine ilişkin davalarda ve yetki sözleşmesinin varlığı halinde kabul edilmektedir. Oysa Brüksel Tüzüğüne baktığımızda derdestliğin mümkün olduğunca geniş yorumlandığını ve Tüzüğün kapsamı dışında bırakılan konular hariç geniş bir kapsamda hukuki ve ticari konularda uygulandığı görülmektedir.

²⁵² Nomer, **Derdestlik**, 344.

Türkiye'nin imzalamış olduğu birçok ikili anlaşmada da derdestliğe ilişkin hükümler bulunmaktadır.²⁵³

²⁵³ Türkiye'nin taraf olduğu ve derdestliğe ilişkin hükümler içeren çok taraflı anlaşmalar: Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR), R.G. 04.01.1995 Tarih, 22161 Sayı.

Uluslararası Hava Taşımalarına İlişkin Bazı Kuralların Birleştirilmesi Hakkında Sözleşme (Varşova Sözleşmesi), R.G. 03.12.1977 Tarih, 16128 Sayı.

Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (COTIF), R.G. 01.06.1985 Tarih, 18771 Sayı.

Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme, R.G. 11.03.1973 Tarih, 14418 Sayı.

Türkiye'nin taraf olduğu ve derdestliğe ilişkin hükümler içeren iki taraflı anlaşmalar:

Türkiye Cumhuriyeti İle Irak Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Adli İşbirliği Sözleşmesi, R.G. 02.08.1992 Tarih, 21303 Sayı.

Türkiye Cumhuriyeti İle Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, R.G. 25.08.1993 Tarih, 21679 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, R.G. 12.11.1994 Tarih, 22109 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Gürcistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, R.G. 24.08.1997 Tarih, 23090 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, R.G. 24.08.1997 Tarih, 23090 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Makedonya Arasında İmzalanan Hukuki ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, R.G. 14.05.2000 Tarih, 24049 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti ile Ukrayna Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Sözleşmesi R.G. 22.12.2003 Tarih, 25324 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Slovakya Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Sözleşmesi R.G. 07.12.2007 Tarih, 26723 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Bosna-Hersek Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Anlaşması R.G. 07.01.2008 Tarih, 26749 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti İle Romanya Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması R.G. 10.02.2008 Tarih, 26783 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, R.G. 11.11.2010 Tarih, 27756 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Hukuki Ticari ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması R.G. 30.11.2010 Tarih, 27771 Sayı

Türkiye Cumhuriyeti ile İran İslam Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması R.G. 10.03.2011 Tarih, 27870 Sayı

SONUÇ

Avrupa Birliğinin kuruluş amaçlarından en önemlisi ekonomik ve siyasi bir birlik ortaya koyabilmektir. Ortak bir ticari pazarın inşası olarak ifade edilen bu amacın hayata geçirilmesi için de hukuki enstrümanların varlığına ihtiyaç duyulmuş, bu nedenle de ortak pazarın ihtiyaçlarına binaen hukuki düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Birliğin amacını hayata geçirebilmesi için varlığı gerekli enstrümanlar zaman içerisinde, en iyi uygulamalar ışığında yeniden şekillenmekte ve bunun sonucu olarak da üye devletlerarasındaki uyum daha da güçlenmektedir.

Avrupa Birliği, özellikle yargılama usullerinin yeknesaklaştırılması çalışmalarını, ortak pazarın olmazsa olmaz bir yolu olarak gördüğü için, bu konuda diğer topluluklara nazaran daha ileri bir konumdadır. Bu düzenlemelerden birisi olan Brüksel Tüzüğüyle de yargı kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler yapılmak suretiyle, yargı kararlarının serbest dolaşımı sağlanmaya çalışılmış, bu sayede topluluk içerisinde mevcut güven ortamı pekiştirilmiş, yargılamaya ilişkin usuli işlemler daha etkin hale getirilmiştir.

Brüksel Tüzüğünde derdestliği düzenleyen maddelere bakıldığında bunların Brüksel Sözleşmesinde derdestliği düzenleyen maddelerin aynısı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ATAD'ın Brüksel Sözleşmesinden başlayarak Brüksel Tüzüğü'ne kadar olan dönemde söz konusu düzenlemelere dair vermiş olduğu kararlar ve Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestliğin nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin yorumları, uygulama birliğinin sağlanması açısından çok önemlidir.

ATAD'ın Brüksel Tüzüğü bağlamında derdestliğe dair vermiş olduğu kararlarda yorum yaparken öncelikle Tüzüğün amaçlarını kriter aldığını görmekteyiz. Bu kriterlerin karşılıklı güvenin teşviki, çelişkili yargı kararlarının oluşmasına engel olmak, usule ilişkin işlemlerin etkinliğinin sağlanması olduğu söylenebilecektir.

Adalet Divanı, somut olaylar üzerinden Tüzüğün yorumlanması gerektiğinin üzerinde durmak suretiyle de, önüne gelmesi muhtemel kurgulanmış sorunların da önüne geçmiştir. Bu sayede yorumlanması amacıyla önüne gelen sorunlara verilen cevaplar uygulamayı güçlendirmiştir.

Adalet Divanı derdestliği yorumlarken derdestliğin nasıl bir kurum olduğuna ve hangi amaçla ihdas edildiğine vurgu yapmıştır. Divanın kabul ettiği derdestlik anlayışı katı kurallı ve mümkün olduğunca geniş yorumlanması gereken, objektif ve otomatik bir yapıdadır. Burada Tüzüğün 27. Maddesinde getirilen düzenlemenin de etkisi büyüktür. Bu maddede emredici nitelikte bir düzenleme yapılmış ve derdestliğin varlığı halinde mahkemelerin nasıl davranması gerektiği açıkça belirtilmiştir

Adalet Divanının bu anlayışı kabul etmesindeki amacın, Brüksel Tüzüğü'nün ihdas edilme gayesiyle uyumlu olarak derdestlik kurumunu işletmek olduğu söylenebilecektir. Katı kurallı bir derdestlik kabul etmek suretiyle üye devletler arasında farklı uygulamaların ortaya çıkması engellenmiş, derdestliğin sonuçlarını mümkün olduğunca doğurması sağlanmaya çalışılmıştır.

Adalet Divanı kararlarında, üye ülkelerin hukuklarındaki farklılıklarına vurgu yapmakta ve Tüzükte derdestliğin düzenlemesinin sebeplerinden birisinin de bu farklılıklar nihayetinde ortaya çıkabilecek çelişkili kararların önüne geçmek olduğunu söylemektedir. Gerçekten de milletlerarası usul hukukuna dair düzenlemelerin, devletlerin hukuk sistemleri veya hukuki düzenlemelerinde bulunan farklılıkların ticari hayatı ve güven ortamını zedelemesinin önüne geçmesi gerekmektedir. Bu sayede ticari hayatta güven ortamı sağlanmış olacak ve birbirinden farklı prosedürler izlenerek harcanan para ve zamandan da tasarruf edilmiş olacaktır.

Günümüzün dünyasında zaman da önemli bir maliyet kalemi olarak değerlendirilmekte, mümkün olduğunca süratli ve ekonomik olan, aynı zamanda da kalitenin en yüksek sınırdaki olduğu çözümler tercih sebebi olmaktadır. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde tüzükte derdestlik her ne kadar birçok başlık altında usul ekonomisini, güven ortamını, karşılıklı itimat prensiplerini tesis edebilmiş olsa da, yavaş ve uzun sürecek olsa dahi o mahkemede derdest olan davanın ikinci mahkemenin yargılamasına engel olması yorumu, günümüzün şartlarına uygun değildir. Bu yorum, kişilerin dürüstlük kuralına aykırı olarak daha yavaş ve uzun sürecek olan yargılamanın yapılacağı yer mahkemesinde dava açmaları ihtimalini artırmaktadır. Eğer böyle bir yargılama söz konusu olursa bu durumda, hem milletlerarası ticaret hem de sağlanılmaya çalışılan güven ortamının bundan yara alacağı şüphesizdir.

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik**, Ankara, 2002.

ALİBABA, Arzu, “Yetki Sözleşmelerine İlişkin La Haye Konvansiyonu” ve “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü”nde Yetki Sözleşmesi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**,Y.29, S.1-2,ss.1-20.

ANSAY, Sabri Şakir, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1960.

ARSAVA, Füsün, **Avrupa Toplulukları Hukuku ve Bu Hukukun Ulusal Alanda Uygulanmasından Doğan Sorunlar**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları,1985,

ATALI, Murat, “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ile Mahkeme Kararlarının Tanınma ve Tenfizine İlişkin 44/2001 Sayılı Avrupa Birliği Tüzüğü’nün Üçüncü Ülkeler Bakımından Uygulanabilirliği”, **Prof.Dr.Baki Kuru Armağanı**, Türkiye Barolar Birliği, Ankara,2004,

BOLAYIR, Cenk, **Amsterdam antlaşması/ Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Anlaşmaları**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2000,

BOZKURT, Enver, ÖZCAN, Mehmet, KÖKTAŞ, Arif, **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara, Asil Yayınları, 2008.

COLLIER, John Greenwood, **Conflict Of Laws**, Cambridge, Cambridge University Press,2001.

COLLINS, Lawrence; **DICEY and MORRIS on The Conflict of Laws**, London, 2000.

ÇİÇEKLİ, Bülent, “Avrupa Birliğinde Özel Hukukta Adli İşbirliği ve Mahkeme Kararlarının Serbest Dolaşımı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Gülören Tekinalp’e Armağan**, Y.23,S.1-2,

DOĞAN, Vahit, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Ankara, Seçkin, 2010.

DOĞAN, Vahit, “Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan**, Y. 2002, S. 2, s. 121-147

EISENGRABER, Julia, Lis Alibi Pendens Under the Brussels I Regulation—How Minimize “Torpedo Litigation” and Other Unwanted Effects of the “First-Come, First-Served Rule” , Centre for European Legal Studies, Exeter Papers in European Law, No.16, Master Thesis.

EKŞİ, Nuray, **Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi**, İstanbul, 2000.

ERDEM, Bahadır, “Aile Hukukuna İlişkin Davalarda Mahkemelerin Yetkisi ile Tanıma ve Tenfiz Kurallarını Düzenleyen Avrupa Konseyi Tüzüğü’ndeki Milletlerarası Yetki Kuralları”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 21, S. 1-2, 2001.

ERDEM, Bahadır, “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 1968 Tarihli Brüksel Anlaşmasının Hükümlerinin Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetki Kuralları ile Karşılaştırılması”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan**, Y. 17-18, S.1-2, 1997-1998, İstanbul, 2000,ss.183-215. (Anlaşma).

ERDEM, Bahadır “Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü”, **Ünal Tekinalp’e Armağan**, C.II, 2003,.

FAWCETT, J.J., **Declining Jurisdiction in Private International Law**, Oxford, 1995.

FAWCETT, J.J., “Current Survey, Conventions Under Article 220 EEC”, **European Law Review**, C.14, April 1989,

FENTIMAN, Richard, “Lis Pendens and Related Actions”, **Brussels I Regulation** (Edit. Ulrich Magnus/ Peter Mankowski), Sellier European Law Publishers, 2007, ss.475-522.

FITZPATRICK, John, “The Lugano Convention and western european integration: a comparative analysis of jurisdiction and judgements in Europe and The United States”, **Connecticut Journal of International Law**, Vol: 8,1992-1993,

GEBAUER, Martin, “Lis Pendens, Negative Declaratory- Judgement Actions and The First-Time-in Principle”, **Conflict Of Laws in a Globalized World**, (Edit. Eckart Gottschalk, Ralf Michaels, Giesela Rühl, Jan Von Hein), Cambridge, 2007, Cambridge University Press, ss.89-100.

GÜNDÜZ, Arslan, **Milletlerarası Hukuk**, İstanbul, Beta,2000.

HARTLEY, Trevor C., **Civil Jurisdiction and Judgments: The Application in England of the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters under the Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982**, London, Sweet & Maxwell,

JENARD, P., "Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters", **Official Journal** No C 59/2 5.3.79.,

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2002.

KURU, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C.IV, İstanbul, 2001.

KURU, Baki, "Hukuk Davalarında Yargılamanın Çabuklaştırılması İçin Alınması Gereken Tedbirler", **İstanbul Barosu Dergisi**, Y.1984, S.4-6, ss.166-186.

KÜÇÜKYALÇIN, Arzu, "Brüksel I. Tüzüğünde Tüketici Âkitlerine İlişkin Milletlerarası Yetki Kuralları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S.55, Y.2004, ss.332-359.

LASOK, Dominik and STONE, Philip A., **Conflict of Laws in the European Community**, Abington, Professional Books, 1987.

LUPOI, Michele Angelo, "The Harmonization of Civil Procedural Law Within the E.U", **A European Space of Justice**, Ravenna, Longo, 2006, ss.201-228.

MAGNUS, Ulrich and MANKOWSKI, Peter, **Brussels I Regulation**, Sellier European Law Publishers, 2007.

MAYSS, Abla, **Principles of Conflict Of Laws**, London/Sydney, Cavendish Publishing Limited, 3rd. Edition, 1999.

MICHAELS, Ralf, "Some Fundamental Jurisdictional Conceptions as Applied in Judgement Conventions", **Conflict of Laws in a Globalized World**, Cambridge, Cambridge University Press, 2007,

NOMER, Ergin; **Devletler Hususi Hukuku** (Devletler), 16.B. , İstanbul, 2008.

NOMER, Ergin, **Milletlerarası Usul Hukuku**, İstanbul, Beta, 2009.

NOMER, Ergin, "Milletlerarası Yetki Alanında Derdestlik İtirazı,(Derdestlik)", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 1968, C. XXXIV, S.1-4,

ODER, Burak ve SAĞBİLİ, Murat, "Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tenfizine Dair Andlaşma (1-2) (27 Eylül 1968)", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 11, S.1-2, 1990,ss.73-100.

OVACIK, Mustafa, **İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü**, 3.B. , Ankara, 2000.

ÖZBEK HADİMOĞLU, Nimet, **Brüksel (I) Tüzüğü Işığında AB Hukukunda Geçici ve Koruyucu Tedbir Kararları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.

ÖZBEK, Mustafa, "Avrupa Konseyince Adalet Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması İçin Öngörülen Tedbirler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2006, C.55, S.1,ss.207-292.

ÖZTEK, Selçuk, "Hukuk Davalarında Adil ve Çabuk Yargılanma, Aksaklıklar Çözüm Önerileri", **Yeni Türkiye Dergisi**, Y.1996, S.10,ss.494-502.

ÖZTEKİN, Günseli, “Brüksel Anlaşması Anlamında Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Prof.Dr. İlhan E. POSTACIOĞLU’na Armağan, İstanbul, 1990.ss.199-211

PÅLSSON, Lennart, “The Institute Of Lis Pendens In International Civil Procedure”, **Scandinavian Studies in Law**, 1970, Vol.14.,ss.59-108.

PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, Turhan, 2009.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz ve ÖZEKES, Muhammet, **Medeni Usul Hukuku**, 6.B. Ankara, 2007.

PIERI, S., the 1968 Convention on JURISDICTION and the Enforcement of Judgements in Civil Law and Commercial Matters: The Evolution of the Case Law of The Court of Justice 1992-1996, **Common Market Law Review**,C.34, 1997, ss.867-893.

POSTACIOĞLU, İlhan E., **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları,

REULAND, Robert C., “The Recognition of Judgements in The European Community: The Twenty-Fifth Anniversary of The Brussels Convention”, **Michigan Journal of International Law**, Vol.14,1993,ss.559-619.

SAĞBİLİ, Murat, **27 Eylül 1968 Tarihli ‘Hukuki ve Ticari Konularda Yargı Yetkisi ve Yargı Kararlarının Tenfizine dair Brüksel Andlaşması’ Kapsamında Tanıma ve Tenfiz**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

SAKMAR, Ata, EKŞİ, Nuray, “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni: Prof. Dr.Ergin Nomer’e Armağan**, İstanbul, Y.22, 2002, ss.721-741.

ŞEKERCİ, Ersin, “Medeni Usul Hukukunda ve İdari Yargılama Usulünde Derdestlik,(Medeni Usul)”, **Yargıtay Dergisi.**, Y.1986, S.3.,ss.396-409.;

ŞEKERCİ, “Ersin, Yönetmelik Yargılama Usulünde Derdestlik, (Yönetmelik)”, **ABD**, Y.1989, S.3.,ss.429-449.

SEVİĞ, Muammer Raşit, **Devletler Hususi Hukuku**, II. C. , İstanbul, 1943.

SEVİĞ, Vedat Raşit, “Bir Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Ticari Davalar Hakkında Yetkili Mahkeme”, **İstanbul Barosu Dergisi.**, 33/1959,

SİNİERJİ Mevzuat Ve İçtihat Programı

STONE, Peter, **EU Private International Law**, Cheltenham, Elgar European Law,2006.

STONE, Peter, **Civil Jurisdiction and Judgement In Europe**, New York, Longman, 1998.

SÜRAL, Ceyda, **Avrupa Birliğinde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, İzmir, Güncel Yayınevi, 2007.

TANRIVER, Süha, **Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı**, Ankara, Adalet, 2007.

TARMAN, Zeynep Derya “Âkit Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Avrupa Topluluğu Tüzüğü (Roma II)”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008, C.57, S.2,ss.193-222.

TEKİNALP, Gülören, “Avrupa Medeni Milletlerarası Usul Hukuku ve Heidelberg Sempozyumu” (Sempozyum), **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**,Doç. Dr. Özer Eskiurt’un Anısına Özel Sayı , S.1-2, 1990,.

TİRYAKİ, Fuat; “Derdestliğin Şartları”, **Ankara Barosu Dergisi**, Y.1989, S.2,ss.34-40.

ULUKAPI, Ömer, “Medeni Usul Hukukunda Derdestlik ve Sonuçları”, **Yargıtay Dergisi.** , 1995, C.21, S.1-2.ss.395-445.

ÜSTÜNDAĞ, Saim, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, 2000.

VASILJEVA, Ksenija, “1968 Brussels Convention and EU Council Regulation No 44/2001:Jurisdiction in Consumer Contracts Concluded Online”, **European Law Journal**, Vol.10, No.1,01.01.2004,.ss.123-142.

VON MEHREN, Arthur T., **Adjudatory Authority in Private International Law**, Netherlands, Martinus Nijhoff Publishers, 2007.

YILMAZ, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Genişletilmiş 5.B., Ankara, 1996,.

YILMAZ, Zekeriya, **Medeni Usul Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması**, Ankara, Seçkin, 2008,

İnternet Kaynakları

1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1998:027:0001:0001:EN:PDF>, 15.03.2010.

Brussels Convention; <http://www.jus.uio.no/lm/brussels.jurisdiction.and.enforcement.of.judgments.in.civil.and.commercial.matters.convention.1968/landscape.pdf>, 14.03.2010. , **Official Journal**.. No. L 229 31.12.72.

Convention on Certain Intitutions Common to The European Communities, http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf, 14.03.2010.

Concerning The Accession of The Kingdom of Spain and The Portuguese Republic to The European Communities, http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11985l/tif/JOL_1985_302__1_EN_0005.pdf

Convention on The Accession of The Republic of Austria, The Republic of Finland and The Kingdom of Sweden to The Convention on Jurisdiction and The Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters and to The Protocol on its interpretation by the Court of Justice, with the adjustments made to them by the Convention on the accession of the Kingdom of Denmark, of Ireland and of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, by the Convention on the accession of the Hellenic Republic and by the Convention on the accession of the Kingdom of Spain and the Portuguese Republic,
<http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/brux07-idx.htm>, 14.03.2010

Commission Proposal for a Council Regulation (EC) on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters **Official Journal**. No: C 376 E/01, s.10; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1999:376E:0001:0017:EN:PDF>, 13.11.2010

Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters, **Official Journal**. No: L 012, http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/_brux-textes.htm, 13.11.2010.

Drouot Assurances SA v. Consolidated Metallurgical Industries, C-351-96, 19.05.1998, **ECR**, s. I.3075, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0351:EN:HTML>, 09.06.2010.

Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl, C-116/02, 09.09.2003, **ECR**, s.I-14693, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0116:EN:PDF>, 28.06.2010.

Gantner Electronic GmbH v. Basch Expolitatie Maatschappij BV, C-111/01, 08.05.2003, **ECR** I.4225-I.4242, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0111:EN:PDF>, 06.07.2010

Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0159:EN:PDF>, 28.06.2010.

Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo, 144/86, 08.09.1987, **ECR**, ss. 4871-4877, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61986J0144:EN:PDF>, 06.07.2010.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarı Metni,
<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0574.pdf>, 19.04.2010.

International Convention relating to the Limitation of the Liability of Owners of Sea-Going Ships, and Protocol of Signature, 10 October 1957, http://www.vht-online.de/vht2008/trainingscamp_2/de/anlagen/05-Brussels%201957.pdf, 18.3.2011

Jozef deWolf v. Harry Cox BV, 42/76, 30.11.1976, **ECR**, ss. 1759-1769, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61976J0042:EN:PDF>, 08.05.2011.

Judgment of the Court of 14 October 1976. - LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v Eurocontrol. - Reference for a preliminary ruling: Oberlandesgericht Düsseldorf - Germany. - Case 29-76, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61976J0029:EN:HTML>, 27.01.2011.

Lugano'da 16 Eylül 1988 tarihinde imzalanan Hukukî ve Ticarî Konularda Yargı Kararlarının Tenfizi ve Yargı Yetkisine Dair Sözleşme, http://www.abgm.adalet.gov.tr/turkce_ab_mevzuat/adalet_ozgurluk_guven.html, 11.03.2009

Mærsk Olie & Gas A / S v. Firma M. d Haan en W. de Boer, C-39/02, 14.10.2004, **ECR**, ss. I.9686-I.9706, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0039:EN:PDF>, 09.06.2010.

Opinion of the Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Council Regulation (EC) on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters' **Official Journal** No: C 117/02, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2000:117:0006:0006:EN:PDF>, 13.11.2010.

Overseas Union Insurance Ltd and Deutsche Ruck UK Reinsurance Ltd and Pine Top Insurance Company Ltd v New Hampshire Insurance Company, C-351/89, 27.06.1991, **ECR**, ss. I.3342-I.3352, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989J0351:EN:PDF>, 06.07.2010.

Owens Bank Ltd. v. Fulvio Bracco Industria Chimica SPA, C-129/92, 1994, **ECR**, ss. I.146-I.157, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0129:EN:PDF>, 06.07.2010.

The Owners of the Cargo Lately Laden on Board the Ship "Tatry" v. The Owners of the Ship "Maciej Rataj", C-406/92, 06.12.1994, **ECR**, ss.I.5460-I.5482, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0406:EN:PDF>, 09.06.2010.

Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi,

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/Viyana_69.pdf, 27.01.2011.

ÖZET

AKGÜL, Alper. Brüksel Tüzüğü Bağlamında Derdestlik, Yüksek Lisans, Ankara - 2011.

Bu tez, temelleri Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Anlaşmasının 220. Maddesine dayanan, Avrupa Medeni Usul Hukukunun yeknesaklaştırma çalışmalarının en önemli adımlarından birisi olan, “*Özel Hukuk ve Ticaret Hukuku Konularında Yargı Yetkisi, Yargı Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair 22 Aralık 2000 tarih ve 44/2001 sayılı Avrupa Topluluğu Konsey Tüzüğü*” (Brüksel Tüzüğü) bağlamında derdestlik kurumunu incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde, derdestlik kavramı, iç hukukta derdestlik ve yabancı derdestlik kavramları incelenmiş, derdestlik kurumuna ilişkin doktrinsel tartışmalara değinilmiştir. İkinci bölümde, Avrupa Birliği hukukunda özel hukuk ve ticaret hukuku alanında derdestliğe ilişkin hükümler içeren düzenlemeler incelenmiştir. Bu düzenlemeler sırasıyla, “*Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Brüksel Sözleşmesi*”, “*Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lugano Sözleşmesi*” ve Brüksel Tüzüğüdür. Tezin üçüncü bölümünde ise, Brüksel Tüzüğünde derdestliğe ilişkin hükümler incelenmiş ve Avrupa Toplulukları Adalet Divanı kararlarında Brüksel tüzüğünde derdestliğe ilişkin önemli görülen bazı davalar özetlenmek suretiyle tüzükteki derdestlik kurumunun uygulamaya nasıl yansıdığı incelenmiştir.

Avrupa Birliği Usul hukukunun yeknesaklaştırılması çalışmalarının en önemli aşamalarından birisi olan Brüksel Tüzüğünde öngörülen derdestlik kurumu, Avrupa Toplulukları Adalet Divanının yorumlarıyla daha da güçlenmiş ve uygulamadaki belirsizlikler azalmıştır. Bu sayede topluluğa üye ülkeler arasındaki karşılıklı güven artmış, çelişkili yargı

kararlarının ortaya çıkması riski de azaltılmıştır. Farklı üye ülke mahkemelerinde verilen mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi için ortaya çıkması muhtemel çelişkili yargı kararları azaltılmak suretiyle, özel hukukta adli işbirliğı ve mahkeme kararlarının serbest dolaşımına dair önemli bir adım atılmıştır.

Anahtar Szckler:

1. Derdestlik
2. Brüksel Tüzüğü
3. Avrupa Birliğı
4. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
5. Milletlerarası Usul Hukuku

ABSTRACT

AKGÜL, Alper. *Lis Pendens in the Context of Brussels Regulation*, Thesis of Masters, Ankara - 2011.

This study has been drawn up in order to analyze *lis pendens* in the context of “*Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters*” (Brussels Regulation), which is based as one of the fundamental achievements of the studies to unify the European Civil Procedural Law on Article 220 of Treaties of Rome establishing the European Economic Community.

In the first part of the thesis, the concepts of *lis pendens*, *lis pendens in domestic law* and *foreign lis pendens* are studied and doctrinaire debates about *lis pendens* is dealt with. The second part handles regulations related to provisions on *lis pendens* within private and commercial law in the EU Law. Those regulations are “*Brussels Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters*”, “*Lugano Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters*” and *Brussels Regulation*, respectively. In the third part of the thesis, main provisions on *lis pendens* in the Brussels Regulation and how *lis pendens* in the Regulation finds common ground in the implementation process is discussed by summarizing certain cases about *lis pendens* in the Regulation through the decisions of European Court of Justice (ECJ).

Lis pendens specified in Brussels Regulation, which is one of the most significant milestones of studies aimed at unifying Procedural Law of the EU, has been strengthened through interpretations of the ECJ and then, ambiguities in law have been minimized. Thanks to this, mutual trust augmented among member states of the Community and the risk of adopting conflicting decisions diminished. In this way, an important step

for achieving Judicial Cooperation in Civil Matters and Private International and for free movement of court decisions has been taken by lessening the probability of adopting conflicting court decisions for recognition and enforcement of court decisions that is decreed by courts of different member states.

Key Words:

1. Lis Pendens
2. Brussels Regulation
3. European Union
4. European Court of Justice
5. International Procedural Law